Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

18. prosinca 2025.*

„Žalba – Zajednička politika u području azila i imigracije – Uredba (EU) 2019/1896 – Europsko integrirano upravljanje vanjskim granicama Europske unije – Europska granična i obalna straža – Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex) – Frontexove obveze u pogledu zaštite temeljnih prava – Prakse odgurivanja (*pushback*) u treću zemlju u regiji Egejskog mora – Frontexova izvanugovorna odgovornost – Stvarna i izvjesna šteta – Teret dokazivanja – Djelotvorna sudska zaštita – *Prima facie* dokaz – Obveza Općeg suda Europske unije da istraži predmet”

U predmetu C-136/24 P,

povodom žalbe na temelju članka 56. Statuta Suda Europske unije, podnesene 19. veljače 2024.,

Alaa Hamoudi, kojeg je zastupao, u početku, F. Gatta, *avvocato*, a zatim F. Gatta, *avvocato*, i A. Musco Eklund, profesorica, uz asistenciju J. De Coninck, stručnjakinje,

žalitelj,

a druga stranka u postupku je:

Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex), koju su zastupali C. Carroll i R.-A. Popa, u svojstvu agenata, uz asistenciju B. Wägenbaura, *avocat*, a zatim H. Y. Caniard, C. Carroll i R.-A. Popa, u svojstvu agenata, uz asistenciju B. Wägenbaura, *avocat*,

tuženik u prvostupanjskom postupku,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik, T. von Danwitz, potpredsjednik, F. Biltgen, K. Jürimäe, M. L. Arastey Sahún, I. Ziemele, J. Passer, O. Spineanu-Matei, predsjednici vijeća, S. Rodin, D. Gratsias, M. Gavalec, Z. Csehi i B. Smulders (izvjestitelj), suci,

nezavisni odvjetnik: R. Norkus,

tajnik: C. Strömholm, administratorica,

uzimajući u obzir pisani dio postupka i nakon rasprave održane 4. veljače 2025.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 10. travnja 2025.,

* Jezik postupka: engleski

donosi sljedeću

Presudu

1 Svojom žalbom Alaa Hamoudi zahtijeva ukidanje rješenja Općeg suda Europske unije od 13. prosinca 2023., Hamoudi/Frontex (T-136/22, u daljnjem tekstu: pobijano rješenje, EU:T:2023:821), kojim je taj sud odbio njegovu tužbu na temelju članka 268. UFEU-a za naknadu štete koju je navodno pretrpio zbog povreda prava Unije koje je Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex) počinila u okviru mjera protjerivanja koje su protiv njega donijela grčka tijela.

Pravni okvir

Uredba (EU) 2019/1896

2 Uvodne izjave 2., 3., 24., 81. i 103. Uredbe (EU) 2019/1896 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2019. o europskoj graničnoj i obalnoj straži i stavljanju izvan snage uredaba (EU) br. 1052/2013 i (EU) 2016/1624 (SL 2019., L 295, str. 1.) glase:

„(2) Europska agencija za upravljanje operativnom suradnjom na vanjskim granicama država članica Europske unije uspostavljena je Uredbom Vijeća (EZ) br. 2007/2004 [od 26. listopada 2004. o osnivanju Europske agencije za upravljanje suradnjom na vanjskim granicama država članica Europske unije (SL 2004., L 349, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 197.)]. Od preuzimanja svoje dužnosti 1. svibnja 2005. ta agencija uspješno pomaže državama članicama u provedbi operativnih aspekata upravljanja vanjskim granicama zajedničkim operacijama i brzim intervencijama na granicama, analizom rizika, razmjenom informacija, odnosima s trećim zemljama te vraćanjem vraćenika.

(3) Europska agencija za upravljanje operativnom suradnjom na vanjskim granicama država članica Europske unije preimenovana je u Agenciju za europsku graničnu i obalnu stražu […], koja se uobičajeno naziva Frontex, te su njezine zadaće proširene uz puni kontinuitet svih njezinih aktivnosti i postupaka. Ključne uloge [Frontexa] trebale bi biti: uspostavljanje tehničke i operativne strategije kao dijela provedbe višegodišnjeg ciklusa strateške politike za europsko integrirano upravljanje granicama; praćenje učinkovitog funkcioniranja nadzora državne granice na vanjskim granicama; provedba analize rizika i procjena ranjivosti; pružanje veće tehničke i operativne pomoći državama članicama i trećim zemljama u obliku zajedničkih operacija i brzih intervencija na granicama; osiguravanje praktične provedbe mjera u situacijama u kojima se zahtijeva hitno djelovanje na vanjskim granicama; pružanje tehničke i operativne pomoći kroz potporu operacijama traganja i spašavanja osoba u nevolji na moru; te organizacija, koordinacija i provedba operacija vraćanja i intervencija vraćanja.

[…]

(24) Proširene zadaće i nadležnosti [Frontexa] trebale bi se uravnotežiti ojačanim mjerama zaštite temeljnih prava i većom odgovornošću, pogotovo u pogledu izvršavanja izvršnih ovlasti od strane statutarnog osoblja.

[…]

(81) [Frontex] bi treba[o], uz puno poštovanje temeljnih prava i ne dovodeći u pitanje odgovornost država članica za izdavanje odluka o vraćanju, osigurati tehničku i operativnu pomoć državama članicama u postupku vraćanja, uključujući identifikaciju državljana trećih zemalja i druge aktivnosti država članica povezane s fazom prije vraćanja i vraćanjem. Osim toga, [Frontex] bi u suradnji s tijelima relevantnih trećih zemalja treba[o] pomagati državama članicama u pribavljanju putnih isprava potrebnih za vraćanje.

[…]

(103) Ovom Uredbom poštuju se temeljna prava i načela koja su priznata člancima 2. i 6. UEU-a i Poveljom Europske unije o temeljnim pravima (‚Povelja'), a posebice poštovanje ljudskog dostojanstva, pravo na život, zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne, zabrana trgovine ljudima, pravo na slobodu i sigurnost, pravo na zaštitu osobnih podataka, pravo na pristup dokumentima, pravo na azil i na zaštitu protiv udaljavanja i protjerivanja, zabrana prisilnog udaljenja ili vraćanja, zabrana diskriminacije te prava djeteta."

3 Člankom 1. te uredbe, naslovljenim „Predmet", određuje se:

„Ovom se Uredbom uspostavlja europska granična i obalna straža kako bi se osiguralo europsko integrirano upravljanje vanjskim granicama s ciljem učinkovitog upravljanja tim granicama u potpunosti u skladu s temeljnim pravima te s ciljem povećanja učinkovitosti politike Unije u pogledu vraćanja.

Ova je Uredba usmjerena na suočavanje s izazovima povezanim s migracijama i mogućim budućim izazovima i prijetnjama na vanjskim granicama. Njome se osigurava visoka razina unutarnje sigurnosti u Uniji uz puno poštovanje temeljnih prava i uz istodobnu zaštitu slobodnog kretanja osoba u Uniji. Ona doprinosi otkrivanju, sprečavanju i borbi protiv prekograničnog kriminaliteta na vanjskim granicama."

4 Člankom 4. navedene uredbe naslovljenim „Europska granična i obalna straža" propisuje se:

„Europsku graničnu i obalnu stražu čine nacionalna tijela država članica nadležna za upravljanje granicama, uključujući službenike obalne straže u mjeri u kojoj izvršavaju zadaće nadzora državne granice, nacionalna tijela nadležna za vraćanje i [Frontex]."

5 Člankom 5. iste uredbe, naslovljenim „[Frontex]", stavcima 3. i 4. određuje se:

„3. Kako bi osigurala koherentno europsko integrirano upravljanje granicama, [Frontex] olakšava i omogućuje učinkovitiju primjenu mjera Unije koje se odnose na upravljanje vanjskim granicama, posebno [Uredbe (EU) 2016/399 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o Zakoniku Unije o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakonik o schengenskim granicama) (SL 2016., L 77, str. 1. i ispravak SL 2024./90386, L)] te mjera Unije koje se odnose na vraćanje.

4. [Frontex] doprinosi stalnoj i ujednačenoj primjeni prava Unije na vanjskim granicama, uključujući pravnu stečevinu Unije o temeljnim pravima, a posebno [Povelje]. [Njegov] doprinos uključuje razmjenu dobre prakse."

6 Članak 7. Uredbe 2019/1896, naslovljen „Podijeljena odgovornost”, glasi kako slijedi:

„1. Europska granična i obalna straža provodi europsko integrirano upravljanje granicama kao podijeljenu odgovornost [Frontexa] te nacionalnih tijela nadležnih za upravljanje granicama, uključujući službenike obalne straže u mjeri u kojoj provode operacije zaštite državne granice na moru i bilo koje druge zadaće nadzora državne granice. Države članice zadržavaju primarnu odgovornost za upravljanje svojim dijelovima vanjskih granica.

[…]

4. [Frontex] podupire primjenu mjera Unije koje se odnose na upravljanje vanjskim granicama i izvršavanje odluka o vraćanju jačanjem, procjenjivanjem i koordinacijom djelovanja država članica te pružanjem tehničke i operativne pomoći u provedbi tih mjera i u pitanjima vraćanja. [Frontex] ne podupire nikakve mjere niti sudjeluje u aktivnostima povezanima s nadzorom na unutarnjim granicama. [Frontex] je u potpunosti odgovoran za sve odluke koje donosi i sve aktivnosti za koje u skladu s ovom Uredbom ima isključivu odgovornost.

[…]”

7 Člankom 10. te uredbe, naslovljenim „Zadaće [Frontexa]”, određuje se:

„1. [Frontex] obavlja sljedeće zadaće:

(a) prati migracijske tokove i provodi analizu rizika u pogledu svih aspekata integriranog upravljanja granicama;

(b) prati operativne potrebe država članica povezane s provedbom vraćanja, među ostalim prikupljanjem operativnih podataka,

[…]

(e) prati poštovanje temeljnih prava u svim svojim aktivnostima na vanjskim granicama i u operacijama vraćanja;

[…]

(g) pomaže državama članicama u okolnostima u kojima se zahtijeva veća tehnička i operativna pomoć na vanjskim granicama koordinacijom i organizacijom zajedničkih operacija, uzimajući pritom u obzir da to u nekim situacijama može uključivati humanitarne krize i spašavanja na moru, u skladu s pravom Unije i međunarodnim pravom;

[…]”

8 Člankom 36. navedene uredbe, naslovljenim „Djelovanje [Frontexa] na vanjskim granicama”, u stavku 2. propisuje se:

„[Frontex] organizira prikladnu tehničku i operativnu pomoć za državu članicu domaćina i može, u skladu s relevantnim pravom Unije i međunarodnim pravom, uključujući načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja, poduzeti jednu ili više sljedećih mjera:

(a) koordinaciju zajedničkih operacija za jednu državu članicu ili više njih i raspoređivanje stalnih snaga i tehničke opreme;

(b) organizaciju brzih intervencija na granicama i raspoređivanje stalnih snaga i tehničke opreme;

[…]

(e) u okviru operacija iz točaka (a), (b) i (c) ovog stavka i u skladu s [Uredbom (EU) br. 656/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. svibnja 2014. o utvrđivanju pravila za nadzor vanjskih morskih granica u kontekstu operativne suradnje koju koordinira Europska agencija za upravljanje operativnom suradnjom na vanjskim granicama država članica Europske unije (SL 2014., L 189, str. 93.)] i međunarodnim pravom, pružanje tehničke i operativne pomoći državama članicama i trećim zemljama u operacijama traganja i spašavanja osoba u nevolji na moru do kojih može doći tijekom operacija zaštite državne granice na moru;

[…]”

9 Člankom 37. iste uredbe, naslovljenim „Pokretanje zajedničkih operacija i brzih intervencija na vanjskim granicama”, određuje se:

„1. Država članica može zatražiti da [Frontex] pokrene zajedničke operacije radi suočavanja s predstojećim izazovima, uključujući nezakonito useljavanje, sadašnje ili buduće prijetnje na njezinim vanjskim granicama ili prekogranični kriminalitet, ili radi pružanja veće tehničke i operativne pomoći pri provedbi njezinih obveza u vezi s nadzorom vanjskih granica. Država članica u sklopu takvog zahtjeva može navesti i profile operativnog osoblja koji su potrebni za predmetnu zajedničku operaciju, uključujući osoblje s izvršnim ovlastima, ovisno o slučaju.

2. Na zahtjev države članice suočene sa situacijom posebnih i nerazmjernih izazova, osobito dolaskom velikog broja državljana trećih zemalja koji na točkama vanjskih granica pokušavaju neovlašteno ući na državno područje te države članice, [Frontex] može na državnom području te države članice domaćina u ograničenom razdoblju provesti brzu intervenciju na granicama.

3. Izvršni direktor evaluira, odobrava i koordinira prijedloge država članica za zajedničke operacije ili brze intervencije na granicama. Zajedničkim operacijama i brzim intervencijama na granicama prethodi temeljita, pouzdana i ažurirana analiza rizika, kojom se [Frontexu] omogućuje da odredi redoslijed prioriteta za predložene zajedničke operacije i brze intervencije na granicama, uzimajući pritom u obzir razine utjecaja dodijeljene dijelovima vanjske granice u skladu s člankom 34. i raspoloživost resursa.

[…]”

10 U skladu s člankom 38. Uredbe br. 2019/1896, naslovljenim „Operativni planovi za zajedničke operacije”:

„1. Pri pripremi zajedničke operacije izvršni direktor u suradnji s državom članicom domaćinom sastavlja popis potrebne tehničke opreme, osoblja i profile osoblja, uključujući osoblje koje ima izvršne ovlasti, ovisno o slučaju, koje se odobrava u skladu s člankom 82. stavkom 2. […]

2. Izvršni direktor sastavlja operativni plan za zajedničke operacije na vanjskim granicama. Uz blisko i pravovremeno savjetovanje s državama članicama sudionicama izvršni direktor i država članica domaćin usuglašavaju operativni plan u kojem su detaljno razrađeni organizacijski i postupovni aspekti zajedničke operacije.

3. Operativni plan obvezujući je za [Frontex], državu članicu domaćina i države članice sudionice. Njime su obuhvaćeni svi aspekti koji se smatraju potrebnima za provedbu zajedničke operacije, uključujući:

[…]

(d) opis zadaća, uključujući one koje zahtijevaju izvršne ovlasti, odgovornosti, uključujući one u vezi s poštovanjem temeljnih prava i zahtjeva u vezi sa zaštitom podataka, te posebnih uputa za timove, uključujući dopušteni uvid u baze podataka i dopušteno službeno oružje, streljivo i opremu u državi članici domaćinu;

[…]

(i) plan izvješćivanja i evaluacije koji sadržava mjerila za izvješće o evaluaciji, uključujući u pogledu zaštite temeljnih prava, i konačni datum za podnošenje završnog izvješća o evaluaciji;

[…]

(l) opće upute za osiguravanje zaštite temeljnih prava tijekom operativne aktivnosti [Frontexa];

[…]”

11 Člankom 39. te uredbe, naslovljenim „Postupak za pokretanje brze intervencije na granicama”, određuje se:

„1. Zahtjev države članice za pokretanje brze intervencije na granicama uključuje opis stanja, moguće ciljeve i predviđene potrebe te potrebne profile osoblja, uključujući, ovisno o slučaju, osoblje koje ima izvršne ovlasti. […]

[…]

5. Izvršni direktor donosi odluku o zahtjevu za pokretanje brze intervencije na granicama u roku od dva radna dana od datuma zaprimanja zahtjeva. Izvršni direktor o odluci u pisanom obliku istodobno obavješćuje dotičnu državu članicu i upravni odbor. U odluci se navode glavni razlozi na kojima se temelji.

[…]

8. Izvršni direktor zajedno s državom članicom domaćinom sastavlja i dogovara operativni plan iz članka 38. stavka 2. odmah, a u svakom slučaju najkasnije tri radna dana od datuma odluke.

[…]”

12 Članak 44. navedene uredbe, naslovljen „Koordinator”, glasi:

„1. [Frontex] osigurava operativnu provedbu svih organizacijskih aspekata zajedničkih operacija, pilot-projekata ili brzih intervencija na granicama, uključujući prisutnost statutarnog osoblja.

[…]

3. Koordinator djeluje u ime [Frontexa] u pogledu svih aspekata raspoređivanja timova. Uloga je koordinatora poticanje suradnje i koordinacije među državama članicama domaćinima i državama članicama sudionicama. Koordinatoru pomaže i savjetuje ga barem jedan promatrač za temeljna prava. Koordinator osobito:

[…]

(b) prati pravilnost provedbe operativnog plana, među ostalim s obzirom na zaštitu temeljnih prava u suradnji s promatračima za temeljna prava, o čemu izvješćuje izvršnog direktora;

[…]

(d) izvješćuje izvršnog direktora ako upute koje je država članica domaćin izdala timovima nisu u skladu s operativnim planom, posebno u pogledu temeljnih prava, i, prema potrebi, predlaže izvršnom direktoru da razmotri donošenje odluke u skladu s člankom 46.

[…]”

13 Člankom 46. iste uredbe, naslovljenim „Odluke o suspenziji, prekidu ili nepokretanju aktivnosti”, u stavcima 4. i 5. propisuje se:

„4. Izvršni direktor, nakon što se savjetuje sa službenikom za temeljna prava i o tome obavijesti dotičnu državu članicu, opoziva financiranje bilo koje aktivnosti od strane [Frontexa] ili bilo koju aktivnost [Frontexa] u potpunosti ili djelomično suspendira ili prekida ako smatra da je došlo do kršenja temeljnih prava ili obveza međunarodne zaštite povezanih s dotičnom aktivnošću koja su po svojoj naravi ozbiljna ili za koja je vjerojatno da će se nastaviti.

5. Izvršni direktor nakon savjetovanja sa službenikom za temeljna prava odlučuje da neće pokrenuti nijednu aktivnost [Frontexa] ako smatra da bi od početka aktivnosti postojali ozbiljni razlozi da je se suspendira ili prekine jer bi mogla dovesti do kršenja temeljnih prava ili obveza međunarodne zaštite koja su po svojoj naravi ozbiljna. Izvršni direktor o toj odluci obavješćuje dotičnu državu članicu.”

14 Člankom 48. Uredbe 2019/1896, naslovljenim „Vraćanje”, u stavku 1. određuje se:

„Ne preispitujući utemeljenost odluka o vraćanju, koje su i dalje u isključivoj nadležnosti država članica te poštujući temeljna prava, opća načela prava Unije i međunarodno pravo, uključujući međunarodnu zaštitu, i poštujući načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja i prava djeteta, [Frontex] u pogledu vraćanja:

(a) pruža tehničku i operativnu pomoć državama članicama u području vraćanja, uključujući u:
   (i) prikupljanju potrebnih informacija za izdavanje odluka o vraćanju, identifikaciju državljana trećih zemalja koji podliježu postupcima vraćanja i druge aktivnosti država članica prije, tijekom i nakon vraćanja te nakon dolaska, s ciljem postizanja integriranog sustava upravljanja vraćanjem među nadležnim tijelima država članica, uz sudjelovanje relevantnih tijela trećih zemalja i drugih relevantnih dionika;

[…]”

15 Članak 80. te uredbe, naslovljen „Zaštita temeljnih prava i strategija o temeljnim pravima”, glasi kako slijedi:

„1. Europska granična i obalna straža jamči zaštitu temeljnih prava pri obavljanju svojih zadaća na temelju ove Uredbe u skladu s relevantnim pravom Unije, posebno Poveljom, i relevantnim međunarodnim pravom, uključujući Konvenciju [o statusu izbjeglica, potpisanu u Ženevi 28. srpnja 1951.] [*Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 189., str. 150., br. 2545 (1954.)], koja je dopunjena [Protokolom o statusu izbjeglica sklopljenim u New Yorku 31. siječnja 1967.], Konvenciju o pravima djeteta [koju je donijela Opća skupština Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1989.] [*Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 1577., str. 3., br. 27531 (1990.)] i obveze povezane s pristupom međunarodnoj zaštiti, posebno načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja.

[Frontex] u tu svrhu, uz doprinos službenika za temeljna prava i ako on to odobri, sastavlja, provodi i dalje razvija strategiju o temeljnim pravima i akcijski plan, uključujući djelotvoran mehanizam za praćenje poštovanja temeljnih prava u svim aktivnostima [Frontexa].

2. U obavljanju svojih zadaća europska granična i obalna straža osigurava da niti jedna osoba ne bude, na način kojim se krši načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja, prisiljena iskrcati se, prisiljena na ulazak, privedena u zemlju ili na neki drugi način predana ili vraćena tijelima zemlje u kojoj, među ostalim, postoji ozbiljan rizik da bi takva osoba bila podvrgnuta smrtnoj kazni, mučenju, progonu ili nekom drugom nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni, ili u kojoj bi život ili sloboda te osobe bili ugroženi zbog njezine rase, religije, državljanstva, spolne orijentacije, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog uvjerenja, ili u kojoj postoji opasnost protjerivanja, premještanja, izručenja ili vraćanja u drugu zemlju na način kojim se krši načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja.

3. U obavljanju svojih zadaća europska granična i obalna straža uzima u obzir posebne potrebe djece, maloljetnih osoba bez pratnje, osoba s invaliditetom, žrtava trgovine ljudima, osoba kojima je potrebna zdravstvena pomoć, osoba kojima je potrebna međunarodna zaštita, osoba u nevolji na moru i drugih osoba u osobito ranjivom položaju te u okviru svojeg mandata rješava te potrebe. Europska granična i obalna straža u okviru svih svojih aktivnosti posebnu pozornost posvećuje pravima djeteta te osigurava da se poštuju najbolji interesi djeteta.

[…]”

16 Člankom 97. navedene uredbe, naslovljenim „Odgovornost”, u stavku 4. određuje se:

„U slučaju izvanugovorne odgovornosti [Frontex] u skladu s općim načelima koja su zajednička pravima država članica nadoknađuje svu štetu koju u obavljanju svojih dužnosti prouzroče [njegove] službe ili [njegovo] osoblje, uključujući dužnosti povezane s uporabom izvršnih ovlasti.”

Poslovnik Općeg suda

17 Člankom 88. Poslovnika Općeg suda određuje se:

„1. Mjere upravljanja postupkom i izvođenja dokazâ mogu se odrediti ili izmijeniti u bilo kojem stadiju postupka, po službenoj dužnosti ili na zahtjev glavne stranke.

2. U zahtjevu iz stavka 1. potrebno je precizno naznačiti predmet traženih mjera i razloge koji ih opravdavaju. Kad je taj zahtjev podnesen nakon prve razmjene podnesaka, stranka koja ga podnosi mora iznijeti razloge zbog kojih ga nije mogla podnijeti ranije.

3. U slučaju zahtjeva za određivanje mjera upravljanja postupkom ili izvođenja dokazâ, predsjednik omogućuje drugim strankama da o tome zauzmu stajalište.”

18 U članku 89. tog poslovnika određuje se:

„1. Mjere upravljanja postupkom imaju za cilj osigurati pripremu predmetâ za raspravu, odvijanje postupaka i rješavanje sporova u najboljim mogućim uvjetima.

2. Mjere upravljanja postupkom imaju za cilj posebice:

(a) osigurati dobro odvijanje pisanog ili usmenog dijela postupka i lakše izvođenje dokazâ;

(b) odrediti pitanja u pogledu kojih stranke moraju dopuniti svoju argumentaciju ili koja zahtijevaju izvođenje dokazâ;

(c) pobliže odrediti sadržaj zahtjeva, razloga i argumenata stranaka te razjasniti pitanja koja su među strankama sporna;

(d) olakšati mirno rješavanje sporova.

3. Mjere upravljanja postupkom mogu se, među ostalim, sastojati od:

(a) postavljanja pitanja strankama;

(b) pozivanja stranaka na pisano ili usmeno očitovanje o određenim aspektima spora;

(c) zahtijevanja podataka od stranaka ili od trećih osoba iz članka 24. stavka 2. [Statuta Suda Europske unije];

(d) zahtijevanja od stranaka podnošenja svih dokaznih elemenata u vezi s predmetom;

(e) pozivanja stranaka na sastanke.

4. Kad se održava rasprava, Općі sud, u mjeri u kojoj je to moguće, poziva stranke da svoja izlaganja usredotoče na jedno ili više određenih pitanja.”

19 Članak 90. stavak 1. navedenog poslovnika glasi kako slijedi:

„O mjerama upravljanja postupkom odlučuje Općі sud.”

20 Člankom 91. istog poslovnika određuje se:

„Ne dovodeći u pitanje odredbe članaka 24. i 25. [Statuta Suda Europske unije], mjere izvođenja dokazâ mogu biti:

(a) osobna nazočnost stranaka;

(b) zahtijevanje od stranke da podnese podatke ili sve dokazne elemente u vezi s predmetom;

(c) zahtijevanje podnošenja dokumenata pristup kojima je odbila institucija, u okviru postupka o zakonitosti tog odbijanja;

(d) saslušanje svjedoka;

(e) vještačenje;

(f) očevid.”

21 U skladu s člankom 92. stavkom 1. Poslovnika Općeg suda, taj sud određuje prikladne mjere rješenjem u kojem naznačuje činjenice koje su predmet dokazivanja.

22 Člankom 93. tog poslovnika predviđa se:

„1. Svjedoci čije je saslušanje potrebno pozivaju se rješenjem iz članka 92. stavka 1. koje sadrži:

(a) imena, svojstvo i stalnu adresu svjedokâ;

(b) dan i mjesto saslušanja;

(c) naznaku činjenica koje treba utvrditi i svjedokâ koje treba saslušati o svakoj od tih činjenica.

2. Svjedoke poziva Općі sud, po potrebi nakon polaganja predujma iz članka 100. stavka 1.”

23 Članak 94. navedenog poslovnika glasi kako slijedi:

„1. Nakon provjere identiteta svjedoka, predsjednik ih upozorava da moraju potvrditi istinitost svojih iskaza na način predviđen stavkom 5. i člankom 97.

2. Svjedoke saslušava Općі sud, uz pozivanje stranaka. Nakon davanja iskaza, predsjednik može, na zahtjev stranaka ili po službenoj dužnosti, postavljati pitanja svjedocima.

3. Istu ovlast ima svaki sudac i nezavisni odvjetnik.

4. Pod nadzorom predsjednika, pitanja svjedocima mogu postavljati zastupnici stranaka.

5. Uz primjenu članka 97., nakon davanja iskaza svjedok polaže sljedeću prisegu: ‚Prisežem da sam govorio istinu, cijelu istinu i ništa osim istine.'

6. Opći sud može, nakon što sasluša glavne stranke, osloboditi svjedoka polaganja prisege."

24 Člankom 95. istog poslovnika određuje se:

„1. Uredno pozvani svjedoci dužni su odazvati se pozivu i prisustvovati saslušanju.

2. Ako se, bez opravdanog razloga, uredno pozvani svjedok ne pojavi pred Općim sudom, Opći sud može ga kazniti novčanom kaznom u najvišem iznosu od 5000 eura i odrediti novo pozivanje svjedoka o njegovu trošku.

3. Istom kaznom može se kazniti svjedok koji, bez opravdanog razloga, odbije svjedočiti ili položiti prisegu."

25 Člankom 106. Poslovnika Općeg suda određuje se:

„1. Postupak pred Općim sudom u usmenom dijelu obuhvaća raspravu organiziranu po službenoj dužnosti ili na zahtjev glavne stranke.

2. Glavna stranka u zahtjevu za raspravu treba naznačiti razloge zbog kojih želi da je se sasluša. Taj zahtjev podnosi se u roku od tri tjedna od kada su stranke obaviještene o zatvaranju pisanog dijela postupka. Predsjednik može produljiti taj rok.

3. U nedostatku zahtjeva iz stavka 2., Opći sud može, ako smatra da je na temelju sadržaja spisa predmet dovoljno razjašnjen, odlučiti o tužbi bez provođenja usmenog dijela postupka. U tom slučaju ipak može naknadno odlučiti otvoriti usmeni dio postupka."

26 Člankom 126. tog poslovnika predviđa se:

„Kad je Opći sud očito nenadležan za odlučivanje o nekoj tužbi ili kad je tužba očito nedopuštena ili očito pravno neosnovana, Opći sud može, na prijedlog suca izvjestitelja, u svakom trenutku odlučiti obrazloženim rješenjem, bez poduzimanja daljnjih koraka u postupku."

Okolnosti spora

27 Okolnosti spora izložene su u točkama 2. do 5. i 10. pobijanog rješenja kako slijedi:

„2. Tužitelj je sirijski državljanin. Tvrdi da je 28. travnja 2020. brodom došao iz Turske sa skupinom drugih osoba te da je ušao na grčko državno područje, odnosno na otok Samos, kako bi ondje zatražio azil. Usto, tvrdi da ih je, nakon što se iskrcao na taj otok zajedno s drugim osobama, presrela lokalna policija te su ga istog dana grčke vlasti poslale natrag na more gdje ga je sljedećeg dana plovilo turske obalne straže preuzelo na svoj brod i prebacilo na tursko državno područje (u daljnjem tekstu: navodni incident od 28. i 29. travnja 2020.).

3. Osim toga, tužitelj ističe da je 29. travnja 2020., tijekom razdoblja u kojem je bio na moru, iznad njega dva puta preletio privatni zrakoplov za nadzor, koji je navodno bio opremljen kamerom i u službi Frontexa.

4. Tužitelj tvrdi da je nakon navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020. premješten u prihvatni centar za strance u Turskoj, gdje je bio zadržan 10 dana. Nakon toga protiv njega je izdan nalog za protjerivanje te mu je oduzeta njegova sirijska putovnica. Zbog toga je bio praktički zarobljen u Turskoj, s obzirom na to da nije imao pristup sustavu azila, te je tamo živio u tajnosti pod neposrednom prijetnjom prisilnog udaljenja ili vraćanja u Siriju.

5. Iz njegovih pismena pred Općim sudom proizlazi da je tužitelj u međuvremenu uspio ući na državno područje država članica Unije i podnijeti zahtjev za međunarodnu zaštitu u Njemačkoj.

[…]

10. U vrijeme navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020. bile su u tijeku dvije operativne aktivnosti Frontexa na zemljopisnom području na kojem se navodno dogodio taj incident, a to su brza intervencija na granicama u Egejskom moru i zajednička operacija ‚Posejdon'."

Postupak pred Općim sudom i pobijano rješenje

28 Tužbom podnesenom tajništvu Općeg suda 10. ožujka 2022. žalitelj je podnio tužbu na temelju članaka 268. i 340. UFEU-a radi naknade štete koju je navodno pretrpio zbog nezakonitog postupanja Frontexa u okviru njegovih operacija u Egejskom moru, osobito tijekom navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020. Na tom temelju zatražio je da se Frontexu naloži da mu isplati iznos od 500 000 eura na ime naknade neimovinske štete koju je pretrpio zbog povreda članaka 38., 46. i 80. Uredbe 2019/1896, kao i članka 1. (ljudsko dostojanstvo), članka 2. (pravo na život), članka 3. (pravo na integritet osobe), članka 4. (zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne), članka 6. (pravo na slobodu i sigurnost), članka 18. (pravo na azil), članka 19. (zaštita u slučaju udaljavanja, protjerivanja ili izručenja) i članka 21. (nediskriminacija) Povelje.

29 Žalitelj je 10. ožujka 2022. zatražio od Općeg suda, s jedne strane, da donese mjere upravljanja postupkom ili mjere izvođenja dokaza kako bi Frontex dostavio dokumente koje posjeduje i, s druge strane, da održi raspravu. Žalitelj je 29. travnja i 18. svibnja 2022. zatražio od Općeg suda da donese mjere upravljanja postupkom kako bi Frontex dostavio druge dokumente.

30 Opći je sud pobijanim rješenjem odbio žaliteljevu tužbu. Nakon što je u točkama 19. do 23. tog rješenja podsjetio na načela koja uređuju pretpostavke nastanka izvanugovorne odgovornosti Unije i, u točkama 28. do 34. navedenog rješenja, na načela koja se osobito odnose na postojanje stvarne štete koja se navodi, Opći sud je u točki 36. istog rješenja na sljedeći način sažeo činjenice za koje žalitelj u svojoj tužbi u prvostupanjskom postupku tvrdi da su uzrokovale navodnu štetu:

„Tužitelj u svojoj tužbi tvrdi da su 28. travnja 2020. oko 7 sati i 30 minuta ujutro, 22 osobe, među kojima i on sam, stigle na otok Samos u Grčkoj. Te su se osobe iskrcale na plaži koja se nalazila uz planinu na koju su se počele penjati nakon što su ostavile brod na plaži. Tužitelj tvrdi da je, nakon što su se popeli na vrh planine, snimio fotografije i videozapise koje je poslao poznaniku u Austriji. Ta je skupina osoba tijekom nekoliko sati tražila od stanovnika da pozovu policiju. Kada su

policijski službenici stigli, zaplijenili su njihove mobitele te su navedenu skupinu u kombiju prevezli do plaže gdje su ih čekali mali brod i čamac. Zatim su svi članovi skupine morali ući u narančasti čamac koji je, kako tvrdi tužitelj, bio splav za spašavanje bez ikakvog pogona. Nakon što su se otisnuli na more, skupina je bila prisiljena promijeniti brod još dva puta. Kako tvrdi tužitelj, to je prekrcavanje trajalo tijekom cijele noći , sve do poslijepodneva 29. travnja 2020., kada ih je preuzela turska obalna straža."

31 U točki 37. pobijanog rješenja Opći sud je istaknuo da je, „[k]ako bi dokazao te navode u pogledu svoje nazočnosti i sudjelovanja u navodnom incidentu od 28. i 29. travnja 2020., tužitelj naveo sljedeće dokaze:

– kao prvo, svoj vlastiti iskaz, koji je priložen kao prilog A.1 tužbi;

– kao drugo, članak iz medija Bellingcat, objavljen 20. svibnja 2020. na internetu (u daljnjem tekstu: [članak Bellingcat]) i, konkretno, dva YouTube videozapisa uključena u taj članak. Tužba sadržava u svojem tekstu i u Prilogu A.2 tužbi hiperpoveznicu na internetsku stranicu na kojoj se nalazi članak;

– i, kao treće, četiri fotografije, priložene kao prilog A.2 tužbi. Te su fotografije snimke zaslona u boji preuzete iz videozapisa iz [članka Bellingcat]."

32 U točki 39. pobijanog rješenja Opći sud smatrao je da su ti dokazi očito nedovoljni za pouzdano dokazivanje žaliteljeve nazočnosti i uključenosti u navodni incident od 28. i 29. travnja 2020. Zbog razloga navedenih u točkama 40. do 60. tog rješenja, u točki 61. navedenog rješenja zaključio je da žalitelj nije dokazao postojanje stvarne štete koju ističe i da stoga pretpostavka koja se odnosi na postojanje stvarne štete očito nije ispunjena.

33 Stoga je Opći sud u točki 62. istog rješenja odbio tužbu kao očito pravno neosnovanu, a da pritom nije bilo potrebno razmotriti jesu li bile ispunjene druge pretpostavke za izvanugovornu odgovornost Frontexa.

Zahtjevi stranaka u žalbenom postupku

34 Žalitelj od Suda zahtijeva da:

– ukine pobijano rješenje;

– odluči o meritumu predmeta ako smatra da raspolaže s dovoljno informacija iz spisa; podredno, vrati predmet Općem sudu na ponovno odlučivanje kako bi Opći sud u potpunosti razmotrio činjenice, i

– naloži Frontexu snošenje troškova obaju postupaka.

35 Frontex od Suda zahtijeva da:

– odbije žalbu, i

– žalitelju naloži snošenje troškova, uključujući i troškove Frontexa.

O žalbi

36 U prilog svojoj žalbi žalitelj ističe jedan žalbeni razlog, koji se temelji na tome da je Opći sud povrijedio načela koja uređuju teret dokazivanja, čime je povrijedio prava zajamčena Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koja je potpisana u Rimu 4. studenoga 1950. (u daljnjem tekstu: EKLJP), čije se poštovanje, kao minimalne razine zaštite, nalaže na temelju članka 52. stavka 3. Povelje. Taj jedini žalbeni razlog sastoji se od dva dijela koja valja zajedno razmotriti.

Argumentacija stranaka

37 U prvom dijelu svojeg jedinog žalbenog razloga žalitelj u biti tvrdi da je Opći sud povrijedio načela kojima se uređuje teret dokazivanja time što je u točkama 35., 39., 61. i 62. pobijanog rješenja smatrao da očito nije u dovoljnoj mjeri dokazao da je ispunjena pretpostavka nastanka izvanugovorne odgovornosti Unije koja se odnosi na postojanje stvarne štete.

38 Kao što to proizlazi iz sudske prakse Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP), u predmetima koji se odnose na protjerivanje tražitelja azila, s obzirom na ranjivu situaciju u kojoj se potonji nalaze, treba uzeti u obzir teškoće, pa čak i nemogućnost tih osoba da pribave dokaze. Konkretno, ESLJP smatra da u takvim situacijama nepostojanje izravnih dokaza nije odlučujući čimbenik, da je često nužno dati tim osobama blagodat sumnje prilikom ocjene vjerodostojnosti njihovih izjava i dokumenata koji ih podupiru i da se, kada su te iste osobe podnijele *prima facie* dokaz u potporu svojoj verziji činjenica, prebacuje teret dokazivanja (vidjeti u tom smislu presudu ESLJP-a od 23. kolovoza 2016., J. K. i dr. protiv Švedske, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, t. 92. do 97.; ESLJP, 13. veljače 2020., N. D. i N. T. protiv Španjolske, CE:ECHR:2017:1003JUD000867515, t. 85, i EKLJP, 18. studenoga 2021., M. H i dr. protiv Hrvatske, CE:ECHR:2021:1118JUD001567018, t. 268.).

39 Nalažući, u području dokazivanja, zahtjeve koje je teško ili čak nemoguće ispuniti u okviru postupaka prisilnog udaljenja ili vraćanja, Opći sud povrijedio je temeljna prava zajamčena Poveljom, među kojima i pravo na djelotvoran pravni lijek i cijeli sustav pravnih lijekova utvrđen UFEU-om. Takvi zahtjevi dovode do oslobađanja Frontexa od svake pravne obveze kojom mu se nalaže da dostavi relevantne informacije kojima on jedini ima pristup i od svih posljedica koje proizlaze iz nedostavljanja tih informacija.

40 Nadalje, nalaganje navedenih zahtjeva dovelo je do toga da Opći sud počini pogreške u pravnoj kvalifikaciji činjenica, kao i do iskrivljavanja dokaza.

41 Stoga, kao prvo, ocjene Općeg suda iz točaka 37., 42., 46., 47., 53. i 55. pobijanog rješenja, prema kojima se na temelju fotografija i videozapisa iz članka Bellingcat ne može identificirati žalitelja ili mjesto i datum na koji su snimljene, iskrivljavaju te fotografije i videozapise.

42 Kao drugo, u tim je točkama Opći sud počinio pogreške u pravnoj kvalifikaciji činjenica i povrijedio načelo dobrog sudovanja jer je smatrao da su dokazi koje je podnio žalitelj bili previše neprecizni da bi ih se moglo smatrati relevantnima i da imaju dokaznu snagu. U tom pogledu, žalitelj tvrdi da fotografije i videozapisi podneseni Općem sudu omogućuju njegovu identifikaciju i da su potvrda njegove nazočnosti prilikom navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020. Te su činjenice potkrijepljene izvješćem Europskog ureda za borbu protiv prijevara (OLAF) koje je sastavljeno nakon istrage OC/2020/0866/A1 i koje se odnosi na ozbiljne nepravilnosti koje je počinio Frontex, a to su, među ostalim, da je prešućivao postupke odgurivanja migranata ili bio

uključen u njih (u daljnjem tekstu: OLAF-ovo izvješće), a kojem je žalitelj dobio pristup nakon neovlaštenih objava u medijima. Žalitelj je od Općeg suda zatražio da donese mjeru upravljanja postupkom kako bi se ishodilo podnošenje tog izvješća. Međutim, o tom se zahtjevu nije odlučivalo te čak nije ni naveden u pobijanom rješenju.

43 Kao treće, u točkama 40. i 41. pobijanog rješenja Opći sud počinio je pogrešku u pravnoj kvalifikaciji činjenica te je iskrivio dokaze time što je smatrao da žaliteljev iskaz priložen tužbi u prvostupanjskom postupku ima tek slabu dokaznu vrijednost, da nije dovoljno precizan i da se na temelju njega ne mogu identificirati druge osobe koje su prisustvovale navodnom incidentu od 28. i 29. travnja 2020. Žalitelj u tom kontekstu ističe OLAF-ovo izvješće, kojim je najprije utvrđeno da su sredstvima koja je sufinancirao Frontex provođena kolektivna protjerivanja, suprotno onomu što je Frontex tvrdio tijekom istrage. Nadalje, to izvješće potvrđuje činjenicu da je Frontex odlučio premjestiti svoja zračna sredstva kako ne bi svjedočila incidentima u Egejskom moru i činjenicu da njegovi službenici, zbog straha od odmazde države članice domaćina, nisu prijavili te incidente. Ti elementi potkrepljuju žaliteljev argument prema kojem je navodni incident od 28. i 29. travnja 2020. više slučaj neprijavljivanja incidenta nego slučaj njegova neotkrivanja. Naposljetku, navedeno izvješće potvrđuje vjerodostojnost članka Bellingcat koji se odnosi na navodni incident od 28. i 29. travnja 2020. S obzirom na navedene dokaze, a koji su podneseni Općem sudu, potonji je žalitelju trebao dati blagodat sumnje, a u svrhu utvrđivanja istinitosti činjenica u ovom slučaju.

44 U drugom dijelu jedinog žalbenog razloga žalitelj tvrdi da je Opći sud počinio pogreške koje se tiču prava i pogreške u pravnoj kvalifikaciji činjenica time što je u točkama 14. i 62. pobijanog rješenja smatrao da je u sadržaju spisa bilo dovoljno informacija i da je tužba očito pravno neosnovana. Žalitelj u biti prigovara Općem sudu da nije pravilno istražio predmet i da je pogrešno primijenio članak 126. Poslovnika Općeg suda. Konkretnije, time što je odbio, bez davanja obrazloženja, postupiti po žaliteljevim zahtjevima kako bi se podnijelo i uzelo u obzir OLAF-ovo izvješće, kao i tri izvješća iz baze podataka aplikacije za izvješćivanje o zajedničkim operacijama (*Joint Operations Reporting Application*) (u daljnjem tekstu: izvješća JORA), kojima je isključivo Frontex imao pristup, i time što je odbio održati raspravu koju je zatražio žalitelj kako bi na njoj mogao dati svoj iskaz, Opći sud povrijedio je načelo dobrog sudovanja i načelo jednakosti oružja te je nepotpuno razmotrio činjenice. Te pogreške, koje ugrožavaju cijeli sustav pravnih lijekova uspostavljen Ugovorima i dovode do neopravdanog izuzimanja Frontexa od svake odgovornosti čine nevaljanima ocjene Općeg suda iz točaka 14., 58., 59., 61. i 62. pobijanog rješenja.

45 Žalitelj također smatra da je, suprotno onomu što tvrdi Frontex, ovaj žalbeni razlog dopušten. S jedne strane, žalitelj se ne oslanja na dokaze koji se ne nalaze u spisu, nego na zahtjeve za mjere upravljanja postupkom upućene Općem sudu, a u svrhu podnošenja dokumenata kojima je isključivo Frontex imao pristup. S druge strane, žalitelj se poziva na iskrivljavanje dokaza koje očito proizlazi iz sadržaja spisa, tako da nije nužno da Sud provede novu ocjenu činjenica i dokaza.

46 Frontex tvrdi da je jedini žalbeni razlog očito nedopušten i, u svakom slučaju, očito neosnovan.

47 Kao prvo, tvrdi da je prvi dio jedinog žalbenog razloga nedopušten. Prije svega, žalitelj se ograničava na zahtijevanje preispitivanja dokaza ili ocjene dokaza koji su prvi put podneseni u žalbenom postupku. Nadalje, u njemu ne navodi koje točke pobijanog rješenja osporava kada navodi povrede kako načela kojima se uređuje teret dokazivanja tako i članka 52. stavka 3. Povelje. Usto, žalitelj predstavlja činjenične ocjene kao pitanja prava. To je slučaj s pitanjem treba li žalitelju dati blagodat sumnje, u smislu sudske prakse ESLJP-a. U tom pogledu, Frontex

pojašnjava da ta sudska praksa ne može imati prednost pred pravilom iz Statuta Suda Europske unije prema kojem je žalba ograničena na pitanja prava. Naposljetku, Frontex smatra da u više aspekata žalitelj samo ponavlja argumente iznesene u prvostupanjskom postupku.

48 U svakom slučaju, taj je dio žalbenog razloga djelomično bespredmetan i djelomično neosnovan. Najprije, uopće nije sporno da se u članku Bellingcat ne navodi žaliteljevo ime i da je grafička kvaliteta tih videozapisa relativno slaba. Usto, navodno iskrivljavanje ili pogreške uopće nisu dokazani jer one ne proizlaze očito iz sadržaja spisa. Nadalje, OLAF-ovo izvješće nije relevantno jer se njime ni na koji način ne dokazuje da je žalitelj prikazan na fotografijama koje je potonji podnio. Naposljetku, suprotno onomu što tvrdi žalitelj, Opći sud pravilno je uzeo u obzir argumente i dokaze koje je žalitelj podnio.

49 Kao drugo, Frontex smatra da je drugi dio jedinog žalbenog razloga također nedopušten. S jedne strane, žalitelj se poziva na OLAF-ovo izvješće koje se nije nalazilo u spisu u prvostupanjskom postupku. S druge strane, kad je riječ o izvješćima JORA, on ne navodi točke pobijanog rješenja koje osporava na temelju tih izvješća.

50 U svakom slučaju, taj je dio žalbenog razloga neosnovan. U tom pogledu Frontex smatra da žalitelj ne može osporavati ocjenu Općeg suda iz točke 14. pobijanog rješenja prema kojoj je postojalo dovoljno informacija u sadržaju spisa ili odbijanje tužbe kao očito pravno neosnovane u točki 62. tog rješenja tako da se poziva na OLAF-ovo izvješće, izvješća JORA ili na svoj zahtjev da se održi rasprava kako bi se mogao pojaviti pred Općim sudom.

51 Kad je riječ o žaliteljevom zahtjevu Općem sudu da potonji naloži da mu se podnese cjelokupno OLAF-ovo izvješće, uključujući njegove priloge, iz presude od 16. srpnja 2009., SELEX Sistemi Integrati/Komisija (C-481/07 P, EU:C:2009:461, t. 44.) proizlazi da je Opći sud jedini koji ocjenjuje moguću potrebu za dopunom informacija kojima raspolaže nalaganjem mjera upravljanja postupkom ili mjera izvođenja dokaza, čiji predmet nije nadomjestiti tužiteljev propust prilikom izvođenja dokaza. U svakom slučaju, to izvješće nije relevantno jer žalitelj ne tvrdi da je njegovo ime u njemu navedeno ili da se na temelju navedenog izvješća može utvrditi da je bio prikazan na fotografijama koje je podnio u prvostupanjskom postupku.

52 Usto, kad je riječ o žaliteljevom zahtjevu da se održi rasprava kako bi se on mogao pojaviti u svojstvu svjedoka, Frontex smatra da žalitelj zanemaruje to da je na Općem sudu da odluči zahtijeva li predmet saslušanje svjedoka ili održavanje rasprave. Frontex pojašnjava da, budući da žalitelj nije podnio nikakav dokaz o tome da je on osoba na koju su se odnosile mjere koje su poduzela grčka tijela i/ili da je prikazan na fotografijama podnesenima u prvom stupnju, Opći sud ne može biti dužan donijeti mjere upravljanja postupkom ili mjere izvođenja dokaza jer se njima ne omogućuje podnošenje dokaza koje je žalitelj propustio podnijeti. Ni Opći sud, ni Sud ne mogu pretpostaviti da je žalitelj bio nazočan prilikom navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020. Žalitelj također nije naveo na koji bi način rasprava pred Općim sudom omogućila da se utvrdi da je on jedna od osoba prikazanih na fotografijama loše kvalitete podnesenima u prvom stupnju.

Ocjena Suda

Dopuštenost

53 Kao prvo, Frontex osporava dopuštenost jedinog žalbenog razloga zbog toga što žalitelj, u biti, nije dovoljno precizno istaknuo točke pobijanog rješenja koje osporava.

54 U tom pogledu, iz članka 256. stavka 1. drugog podstavka UFEU-a, članka 58. prvog stavka Statuta Suda Europske unije te članka 168. stavka 1. točke (d) i članka 169. stavka 2. Poslovnika Suda proizlazi da se u žalbi moraju precizno navesti pobijani dijelovi presude čije se ukidanje traži te pravni argumenti koji posebno podupiru taj zahtjev, inače će žalba ili dotični žalbeni razlog biti nedopušteni (presuda od 12. prosinca 2024., DD/FRA, C-680/22 P, EU:C:2024:1019, t. 99. i navedena sudska praksa).

55 Navedene zahtjeve osobito ne ispunjava te se mora proglasiti nedopuštenim žalbeni razlog koji nije dovoljno jasno i precizno argumentiran da bi Sud mogao provesti svoj nadzor zakonitosti, osobito zato što ključni elementi na kojima se žalbeni razlog temelji ne proizlaze na dovoljno smislen i razumljiv način iz teksta te žalbe koji je u tom pogledu oblikovan nejasno i dvoznačno. Sud je također presudio da kao očito nedopuštenu treba odbaciti i žalbu koja nema smislenu strukturu i koja se ograničava na tvrdnje opće prirode te ne sadržava točne naznake o točkama pobijane odluke koje eventualno sadržavaju pogrešku koja se tiče prava (presuda od 12. prosinca 2024., DD/FRA, C-680/22 P, EU:C:2024:1019, t. 100. i navedena sudska praksa).

56 U ovom slučaju, žalitelj je u svojem jedinom žalbenom razlogu iznio posljedice navodnih povreda načela koja uređuju teret dokazivanja, s obzirom na prava zajamčena EKLJP-om i člankom 52. stavkom 3. Povelje u pogledu, s jedne strane, istraživanja Općeg suda u ovom predmetu i, s druge strane, ocjena Općeg suda koje je proveo u odnosu na sadržaj spisa u prvostupanjskom postupku. Osim toga, u svakom dijelu tog žalbenog razloga žalitelj je naveo točke pobijanog rješenja za koje smatra da sadržavaju navedene pogreške koje se tiču prava. Iz toga slijedi da ključni elementi na kojima se taj žalbeni razlog temelji dovoljno dosljedno i razumljivo proizlaze iz teksta žalbe i da je žaliteljeva argumentacija dovoljno jasna i precizna da bi Sud mogao provesti nadzor zakonitosti.

57 Stoga treba odbiti argument o postojanju zapreke vođenju postupka koji se temelji na nedovoljno preciznom utvrđenju osporavanih točaka pobijanog rješenja.

58 Kao drugo, Frontex tvrdi da je žalba nedopuštena jer žalitelj u njoj pokušava predstaviti činjenična pitanja kao pitanja prava te od Suda traži da ponovno ocijeni činjenice ili dokaze. Konkretno, Frontex ističe da je pitanje davanja blagodati sumnje žalitelju činjenično pitanje i da zaključci iz sudske prakse ESLJP-a o teretu dokazivanja koji je na tražiteljima azila u predmetima protjerivanja ne mogu prevladati nad pravilom Statuta Suda Europske unije prema kojem je žalba ograničena na pitanja prava.

59 U tom pogledu iz članka 256. UFEU-a i članka 58. prvog stavka Statuta Suda Europske unije proizlazi da je žalba ograničena na pitanja prava. Opći je sud jedini nadležan utvrditi i ocijeniti relevantne činjenice kao i ocijeniti dokaze. Dakle, ocjena tih činjenica i tih dokaza, osim u slučaju njihova iskrivljavanja, ne čini pravno pitanje koje je kao takvo podložno nadzoru Suda u okviru žalbe (presuda od 10. rujna 2024., Google i Alphabet/Komisija (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, t. 61. i navedena sudska praksa).

60 Međutim, pitanje treba li, s obzirom na sudsku praksu ESLJP-a i članak 52. stavak 3. Povelje, pravila o teretu dokazivanja koja se primjenjuju na osobe koje se nalaze u situaciji poput one u kojoj se nalazi žalitelj primjenjivati na način da se tim osobama dâ blagodat sumnje, pitanje je prava. Naime, pitanje raspodjele tereta dokazivanja, iako može utjecati na činjenična utvrđenja Općeg suda, pitanje je prava (presuda od 6. siječnja 2004., BAI i Komisija/Bayer, C-2/01 P i C-3/01 P, EU:C:2004:2, t. 61.).

61 Usto, žalitelj u svojoj žalbi posebno obrazlaže iskrivljavanje koje je navodno počinio Opći sud. Navodno iskrivljavanje stoga nije zahtjev za ponovnu ocjenu činjenica ili dokaza.

62 Iz toga slijedi da također treba odbiti argument o postojanju zapreke vođenju postupka koji se temelji na tome da su činjenična pitanja prikazana kao pitanja prava.

63 Kao treće, u dijelu u kojem Frontex osporava dopuštenost žalbe i ističe da se žalitelj ograničava na ponavljanje argumenata iznesenih u prvostupanjskom postupku, točno je da iz sudske prakse Suda proizlazi da se u žalbi ne mogu samo ponoviti tužbeni razlozi i argumenti koji su već izneseni pred Općim sudom, a da se pritom ne iznesu argumenti kojima se nastoji dokazati da je taj sud počinio pogrešku koja se tiče prava (presuda od 26. lipnja 2025., Mainova/Komisija, C-484/23 P, EU:C:2025:482, t. 56. i navedena sudska praksa). Međutim, u ovom slučaju žalitelj je posebno istaknuo argumente kojima se nastoji dokazati da je Opći sud u pobijanom rješenju počinio pogreške koje se tiču prava, tako da tu zapreku vođenju postupka treba odbiti.

64 S obzirom na sva prethodna razmatranja, žaliteljeva žalba je dopuštena.

Meritum

65 Žalitelj u biti tvrdi da je Opći sud povrijedio načela kojima se uređuje teret dokazivanja, da je iskrivio dokaze i da je počinio pogreške u pravnoj kvalifikaciji činjenica time što je utvrdio da su dokazi koje je on podnio očito nedovoljni kako bi se pouzdano dokazala njegova nazočnost i uključenost u navodni incident od 28. i 29. travnja 2020., tako da nije dokazao postojanje stvarne štete na koju se poziva i, prema tome, ispunjenje pretpostavke koja se odnosi na postojanje stvarne štete kojom je uvjetovan nastanak izvanugovorne odgovornosti Unije za postupanja Frontexa.

– Uvodna razmatranja

66 Kao prvo, valja podsjetiti na to da je Frontex agencija Unije osnovana Uredbom br. 2007/2004 radi poboljšanja integriranog upravljanja vanjskim granicama Unije kako je navedeno u, trenutno, članku 77. stavku 1. točki (c) UFEU-a. Iz članka 7. stavaka 1. i 4. Uredbe 2019/1896 proizlazi da, iako Frontex i nacionalna tijela nadležna za upravljanje granicama imaju podijeljenu odgovornost u tom pogledu, Frontex je u potpunosti odgovoran i dužan je izvješćivati o svakoj odluci koju donese i o svim aktivnostima za koje je isključivo odgovoran na temelju te uredbe.

67 Člankom 97. stavkom 4. Uredbe 2019/1896 predviđa se – kao i člankom 340. drugim stavkom UFEU-a, čija je on konkretizacija – da u području izvanugovorne odgovornosti Frontex nadoknađuje, u skladu s općim načelima koja su zajednička pravima država članica, štetu koju prouzroče njegove službe ili njegovo osoblje pri obavljanju svojih dužnosti. Stoga je sudska praksa Suda koja se odnosi na tu odredbu UFEU-a relevantna u ovom slučaju.

68 U skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, za nastanak izvanugovorne odgovornosti Unije na temelju članka 340. drugog stavka UFEU-a potrebno je ispuniti niz pretpostavki, a to su postojanje dovoljno ozbiljne povrede pravnog pravila kojim se pojedincima priznaju određena prava, stvarni nastanak štete i postojanje uzročne veze između povrede obveze donositelja akta i štete koju su pretrpjele oštećene osobe (vidjeti presude od 5. ožujka 1996., Brasserie du pêcheur i Factortame (C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 51. i od 5. ožujka 2024., Kočner/Europol, C-755/21 P, EU:C:2024:202, t. 117. i navedenu sudsku praksu).

69 Iz te sudske prakse također proizlazi da ako jedna od tih pretpostavki nije ispunjena, tužba se mora u cijelosti odbiti, a da pritom nije potrebno ispitati ostale pretpostavke izvanugovorne odgovornosti Unije, kao i to da sud Unije nije dužan ispitati te pretpostavke određenim redoslijedom (presuda od 21. prosinca 2023., United Parcel Service/Komisija, C-297/22 P, EU:C:2023:1027, t. 61. i navedena sudska praksa).

70 Konkretnije, kad je riječ o drugoj od tih pretpostavki koja se odnosi na postojanje stvarne štete, zahtijeva se da šteta za koju se traži naknada bude stvarna i izvjesna (vidjeti u tom smislu presudu od 14. listopada 2014., Giordano/Komisija (C-611/12 P, EU:C:2014:2282, t. 36. i navedenu sudsku praksu).

71 Kao drugo, kad je riječ o pravilima u području tereta dokazivanja i izvođenja dokaza koja se odnose na nastanak izvanugovorne odgovornosti Unije na temelju članka 340. drugog stavka UFEU-a, stranka koja se poziva na tu odgovornost u načelu je dužna pouzdanim dokazima dokazati da su ispunjene pretpostavke za nastanak te odgovornosti. Stoga je ta stranka osobito dužna podnijeti dokaze o postojanju i opsegu štete na koju se poziva (vidjeti u tom smislu presudu od 12. prosinca 2024., Nemea Bank/ESB i dr., C-181/22 P, EU:C:2024:1020, t. 60. i navedenu sudsku praksu). U tu se svrhu navedena stranka može pozvati na dokazna sredstva bilo koje vrste, s obzirom na to da je načelo koje prevladava u pravu Unije načelo slobodnog izvođenja dokaza (vidjeti u tom smislu presudu od 12. prosinca 2024., DD/FRA, C-130/22 P, EU:C:2024:1018, t. 92. i navedenu sudsku praksu).

72 Međutim, prilikom izvršavanja nadležnosti koju članak 268. UFEU-a, u vezi s njegovim člankom 256. stavkom 1. , dodjeljuje Općem sudu za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima o naknadi štete iz članka 340. drugog i trećeg stavka UFEU-a, a Sudu za odlučivanje o tim sporovima u žalbenom postupku, sud Unije mora osigurati djelotvornu sudsku zaštitu pojedinaca.

73 Naime, tužbu za naknadu štete iz članka 268. UFEU-a treba ocjenjivati s obzirom na cjelokupan sustav sudske zaštite pojedinaca uveden Ugovorima te ona pridonosi djelotvornosti te zaštite (presuda od 6. listopada 2020., Bank Refah Kargaran/Vijeće, C-134/19 P, EU:C:2020:793, t. 34. i navedena sudska praksa).

74 U tom pogledu valja podsjetiti na to da iz članka 2. UEU-a proizlazi da se Unija, među ostalim, temelji na vrijednostima jednakosti i vladavine prava. Doista, sâmo postojanje djelotvornog sudskog nadzora radi osiguranja poštovanja Unijinih pravnih odredaba svojstveno je postojanju vladavine prava (vidjeti presudu od 25. lipnja 2020., CSUE/KF, C-14/19 P, EU:C:2020:492, t. 58. i navedenu sudsku praksu).

75 Uostalom, članak 47. Povelje, koji predstavlja potvrdu načela djelotvorne sudske zaštite, u prvom stavku zahtijeva da svatko čija su prava i slobode zajamčeni pravom Unije povrijeđeni ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred sudom, u skladu s uvjetima utvrđenima tim člankom (presuda od 6. listopada 2020., Bank Refah Kargaran/Vijeće, C-134/19 P, EU:C:2020:793, t. 36. i navedena sudska praksa).

76 Osim toga, valja podsjetiti na to da je, kao što to proizlazi iz preambule 88/591/EZUČ, EEZ, Euratom: Odluka Vijeća od 24. listopada 1988. o osnivanju Prvostupanjskog suda Europskih zajednica (SL 1988., L 319, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 5., str. 8.), Opći sud osnovan za održavanje kvalitete i učinkovitosti sudskog preispitivanja u pravnom poretku Zajednice, koji je postao pravni poredak Unije. Tom se preambulom u tom pogledu pojašnjava da dodjeljivanje Općem sudu nadležnosti da u prvom stupnju odlučuje o tužbama koje zahtijevaju temeljito razmatranje složenih činjenica, čime se uvodi dvostupanjsko sudovanje, može poboljšati sudsku zaštitu pojedinaca.

77 Slijedom toga, Opći sud ne bi trebao primjenom pravila o teretu dokazivanja i izvođenju dokaza ugroziti djelotvornost sudske zaštite prava koja se pravom Unije dodjeljuje pojedincima. Takva primjena osobito ne bi trebala dovesti do nalaganja prekomjernog, odnosno čak nemogućeg tereta dokazivanja jednoj stranci (*probatio diabolica*) ili do toga da se dovede u pitanje načelo jednakosti oružja, koje podrazumijeva, kao što je to Sud presudio, obvezu da se svakoj stranci pruži razumna mogućnost da iznese svoje stajalište u uvjetima koji je u odnosu na protivnu stranu ne stavljaju u očito nepovoljniji položaj (presuda od 17. studenoga 2022., Harman International Industries, C-175/21, EU:C:2022:895, t. 62. i navedena sudska praksa).

78 Stoga prilikom primjene tih pravila Opći sud mora osigurati puno poštovanje prava na djelotvoran pravni lijek, zajamčenog člankom 47. Povelje, uzimajući u obzir posebne okolnosti predmeta koji se pred njim vodi. Ako se, s obzirom na te okolnosti, pokaže da primjena navedenih pravila na stranku u sporu stavlja pretjerano težak teret dokazivanja, ako ne i nemoguć, nalaže se prilagodba tih pravila.

79 Kao treće, valja podsjetiti na to da su Općem sudu dodijeljene ovlasti za pripremu i istraživanje predmeta koji se pred njim vode. Naime, u skladu s člancima 88. i 89. Poslovnika, Opći sud može poduzeti mjere upravljanja postupkom koje imaju za cilj osigurati pripremu predmetâ za raspravu, odvijanje postupaka i rješavanje sporova u najboljim mogućim uvjetima. Kao što to proizlazi iz zajedničkog tumačenja članka 24. Statuta Suda Europske unije, koji se na Opći sud primjenjuje na temelju njegova članka 53., i članka 89. Poslovnika Općeg suda, Opći sud može poduzeti mjere koje se sastoje, među ostalim, od toga da od stranaka zahtijeva da dostave sve dokumente i sve podatke koje smatra potrebnima. Članak 91. tog Poslovnika omogućuje Općem sudu da poduzme mjere izvođenja dokaza, koje uključuju, među ostalim, osobnu nazočnost stranaka, zahtijevanje od stranke da podnese podatke ili sve dokazne elemente u vezi s predmetom. Osim toga, na temelju članaka 26. do 30. Statuta Suda Europske unije, koji se na Opći sud primjenjuju na temelju njegova članka 53., u vezi s člancima 93. do 95. Poslovnika Općeg suda, Opći sud može saslušati svjedoke pod prisegom. Naposljetku, tijekom održavanja rasprave, članak 32. Statuta Suda Europske unije, koji se na Opći sud primjenjuje na temelju njegova članka 53., omogućuje Općem sudu da sasluša stranke i svjedoke.

80 Iako je točno da je na Općem sudu da odluči je li potrebno primijeniti te ovlasti (vidjeti u tom smislu presudu od 28. siječnja 2016., Heli-Flight/EASA, C-61/15 P, EU:C:2016:59, t. 94. i navedenu sudsku praksu), Opći sud ipak mora izvršavati navedene ovlasti uz puno poštovanje zahtjeva koji proizlaze iz članka 47. Povelje. Stoga, kada primjena pravila u području tereta

dokazivanja i izvođenja dokaza iznimno ne jamči djelotvornu sudsku zaštitu tužitelja, Opći sud se mora, kako bi osigurao tu zaštitu koja je temelj Unije s obzirom na to da je ona utemeljena na vladavini prava, koristiti tim ovlastima kako bi dopunio informacije kojima raspolaže u predmetima o kojima odlučuje.

81 Stoga Opći sud ne može samo odbiti argumente tužiteljâ zbog nedostatnosti dokaza, jer o njemu ovisi, osobito prihvaćanjem zahtjeva tih stranaka da se nalože mjere izvođenja dokaza, kao što je podnošenje dokumenata, uklanjanje neizvjesnosti koja može postojati u pogledu točnosti tih tvrdnji ili da objasni razloge zbog kojih takav dokument u svakom slučaju i bez obzira na njegov sadržaj ne može biti relevantan za rješenje spora (vidjeti u tom smislu presudu od 4. ožujka 1999., Ufex i dr./Komisija, C-119/97 P, EU:C:1999:116, t. 110. i 111., kao i rješenje od 4. listopada 2007. Olsen/Komisija, C-320/05 P, EU:C:2007:573, t. 64.).

82 U istom smislu, iz ustaljene sudske prakse Općeg suda proizlazi da se taj sud uključuje u traženje dokaza u korist tužitelja u okviru mjera upravljanja postupkom u iznimnim slučajevima u kojima su tužitelju ti dokazi doista potrebni kako bi potkrijepio svoju argumentaciju, a nailazi na poteškoće u pristupu tim dokazima ili mu se pristup tim dokazima uskraćuje (vidjeti u tom smislu presude Općeg suda od 25. rujna 2002., Ajour i dr./Komisija, T-201/00 i T-384/00, EU:T:2002:224, t. 75., od 16. listopada 2013., TF1/Komisija, T-275/11, EU:T:2013:535, t. 116. i od 11. prosinca 2014., van der Aat i dr./Komisija, T-304/13 P, EU:T:2014:1055, t. 61. te rješenje Općeg suda od 4. veljače 2005., Aguar Fernandez i dr./Komisija, T-20/04, EU:T:2005:35, t. 36.)

83 Kako bi dovela do intervencije Općeg suda u potrazi za dokazima, stranka koja to zatraži mora, međutim, dostaviti barem jedan minimum dokaza koji potvrđuju korisnost te intervencije za potrebe postupka (vidjeti u tom smislu presudu od 28. srpnja 2011., Diputación Foral de Vizcaya i dr./Komisija, C-474/09 P do C-476/09 P, EU:C:2011:522 t. 92. i navedenu sudsku praksu).

84 Na Sudu je da u okviru žalbe kojom se dovodi u pitanje to kako je Opći sud primijenio pravila o teretu dokazivanja i izvođenju dokaza, provjeri je li potonji ispunio obveze iz točaka 78. i 80. ove presude uz potpuno poštovanje zahtjeva koji proizlaze iz članka 47. Povelje.

85 Upravo s obzirom na ta uvodna pojašnjenja valja razmotriti je li u ovom slučaju Opći sud povrijedio svoju obvezu da prilagodi pravila o teretu dokazivanja i izvođenju dokaza kako bi se osigurala djelotvorna sudska zaštita.

– Nužnost prilagodbe tereta dokazivanja

86 U točki 39. pobijanog rješenja Opći sud smatrao je da su dokazi koje je žalitelj podnio očito nedovoljni za pouzdano dokazivanje njegove nazočnosti i sudjelovanja u navodnom incidentu od 28. i 29. travnja 2020.

87 Kako bi se utvrdilo da li, kao što to tvrdi žalitelj, to razmatranje sadržava pogrešku koja se tiče prava, a na temelju toga da je Opći sud zanemario nužnost prilagodbe tereta dokazivanja s obzirom na posebne okolnosti tužbe zbog izvanugovorne odgovornosti protiv Unije za štetu koju je žalitelj navodno pretrpio s obzirom na navodne povrede članka 46. stavaka 4. i 5. Uredbe 2019/1896 i njegovih temeljnih prava iz članaka 1. do 4., 6., 18., 19. i 21. Povelje koje je počinio Frontex prilikom tog navodnog incidenta, valja istaknuti da ta tužba ima sljedeće konkretne značajke.

88 Kao prvo, navedeni navodni incident sastojao se od operacije prisilnog udaljenja ili vraćanja s područja Unije morskim putem u treću zemlju osoba koje su, poput žalitelja, pobjegle iz svoje zemlje podrijetla, a da se tim osobama nije pružila mogućnost podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu na tom državnom području. Doista, takav postupak odgurivanja obilježava velika ranjivost osoba u odnosu na koje se provodi, kao i to da nadležna tijela ne provode identifikaciju niti postupaju s tim osobama na individualiziran način. Usto, navedene su osobe u trenutku nastanka činjenica u situaciji u kojoj im je vrlo teško prikupiti dokaze za dokazivanje takvih činjenica, odnosno u situaciji koja čak isključuje svaku mogućnost u tom pogledu, osobito kada su nacionalna tijela oduzela mobitele tim osobama.

89 Kao drugo, kao što to proizlazi iz točke 10. pobijanog rješenja, u trenutku navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020. na zemljopisnom području na kojem se dogodio navodni incident bile su u tijeku dvije Frontexove operativne aktivnosti, odnosno brza intervencija na granicama u Egejskom moru i zajednička operacija „Posejdon”.

90 Doista, kao što to proizlazi iz članaka 1. i 4. Uredbe 2019/1896, Frontex je agencija Unije koja zajedno s nacionalnim tijelima iz tog članka 4. čini europsku graničnu i obalnu stražu kako bi se osiguralo europsko integrirano upravljanje vanjskim granicama s ciljem učinkovitog upravljanja tim granicama u potpunosti u skladu s temeljnim pravima te s ciljem povećanja učinkovitosti politike Unije u pogledu vraćanja.

91 Iz uvodne izjave 3. Uredbe 2019/1896 osobito proizlazi da su Frontexu u tu svrhu dodijeljene proširene zadaće i ovlasti nadzora vanjskih granica Unije koje su, kao što se to navodi u uvodnoj izjavi 24. te uredbe, uravnotežene ojačanim mjerama zaštite temeljnih prava te većom odgovornošću te agencije.

92 Stoga, na temelju članka 5. stavka 3. Uredbe 2019/1896, Frontex olakšava i omogućuje učinkovitiju primjenu mjera Unije koje se odnose na upravljanje vanjskim granicama i vraćanje. Članak 7. stavak 4. te uredbe u tom pogledu pojašnjava da Frontex podupire primjenu tih mjera jačanjem, procjenjivanjem i koordinacijom djelovanja država članica te pružanjem tehničke i operativne pomoći u provedbi tih mjera. Usto, člankom 10. stavkom 1. točkama (a), (b) i (g) navedene uredbe predviđa se da je zadaća Frontexa, među ostalim, pratiti migracijske tokove i provoditi analizu rizika u pogledu svih aspekata integriranog upravljanja granicama, pratiti operativne potrebe država članica u vezi s provedbom vraćanja, među ostalim, prikupljanjem operativnih podataka, te pomagati državama članicama u okolnostima u kojima se zahtijeva veća tehnička i operativna pomoć na vanjskim granicama koordinacijom i organizacijom zajedničkih operacija, uzimajući pritom u obzir da to u nekim situacijama može uključivati humanitarne krize i spašavanja na moru, u skladu s pravom Unije i međunarodnim pravom.

93 Isto tako, kao što se to navodi u uvodnoj izjavi 103. Uredbe 2019/1896, tom se uredbom poštuju temeljna prava i načela priznata člancima 2. i 6. UEU-a i Poveljom. Člankom 5. stavkom 4. navedene uredbe tako se predviđa da Frontex doprinosi stalnoj i ujednačenoj primjeni prava Unije na vanjskim granicama, uključujući pravnu stečevinu Unije o temeljnim pravima, a posebno Povelje, a članak 10. stavak 1. točka (e) iste uredbe Frontexu povjerava zadatak praćenja poštovanja temeljnih prava u svim njegovim aktivnostima na vanjskim granicama i u operacijama vraćanja.

94 Članak 80. stavci 1. i 2. Uredbe 2019/1896 u tom pogledu preciziraju da europska granična i obalna straža jamči zaštitu temeljnih prava pri obavljanju svojih zadaća na temelju te uredbe u skladu s relevantnim pravom Unije, posebno Poveljom, i relevantnim međunarodnim pravom, uključujući

Konvenciju [o statusu izbjeglica, potpisanu u Ženevi 28. srpnja 1951.] [*Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 189., str. 150., br. 2545 (1954.)], koja je dopunjena [Protokolom o statusu izbjeglica sklopljenim u New Yorku 31. siječnja 1967.], Konvenciju o pravima djeteta [koju je donijela Opća skupština Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1989.] [*Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 1577., str. 3., br. 27531 (1990.)] i obveze povezane s pristupom međunarodnoj zaštiti, posebno načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja. Konkretnije, ona osigurava da se pri obavljanju njezinih zadaća niti jedna osoba, na način kojim se krši načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja, iskrcava, prisiljava na ulazak, privodi ili na neki drugi način predaje ili vraća tijelima neke zemlje.

95 Usto, kad je riječ o tehničkoj i operativnoj pomoći u području vraćanja, u članku 48. stavku 1. točki (a) podtočki i. Uredbe 2019/1896, u vezi s uvodnom izjavom 81. te uredbe, pojašnjava se da se ta pomoć mora pružati uz potpuno poštovanje temeljnih prava te da uključuje identifikaciju državljana trećih zemalja u odnosu na koje se provode postupci vraćanja i druge aktivnosti država članica prije vraćanja.

96 Uzimajući u obzir njegove zadaće nadzora, prikupljanja operativnih podataka, pomoći tijelima država članica i njegove obveze da doprinese primjeni pravne stečevine Unije u području temeljnih prava na vanjskim granicama Unije, Frontex u načelu može posjedovati relevantne informacije za dokazivanje postojanja odgurivanja.

97 Ta agencija tim više može imati takve informacije u pogledu zemljopisnih područja u kojima sudjeluje u konkretnim operativnim aktivnostima, kao što su u ovom slučaju brza intervencija na granicama u Egejskom moru i zajednička operacija „Posejdon”, navedene u točki 89. ove presude, koje su bile u tijeku u trenutku i na zemljopisnom području navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020.

98 Naime, kao što to proizlazi iz članka 36. stavka 2. točaka (a), (b) i (e), članka 37. stavaka 1. do 3., članka 38. stavka 2. i članka 39. stavaka 5. i 8. Uredbe 2019/1896, izvršni direktor Frontexa dužan je ocijeniti, odobriti i koordinirati takve operativne aktivnosti i zajedno s državom članicom domaćinom i uz savjetovanje s državama članicama sudionicama izraditi operativni plan za te aktivnosti.

99 Doista, u skladu s člankom 38. stavkom 3. točkama (d), (i) i (l) te uredbe, operativni plan obvezujući je i za Frontex i za te države članice u pogledu, među ostalim, opisa zadaća, plana izvješćivanja i evaluacije te općih uputa kako bi se osiguralo poštovanje temeljnih prava tijekom takvih operativnih aktivnosti.

100 Konkretno, Frontex je dužan osigurati poštovanje temeljnih prava prilikom operativne provedbe koju izvršavaju koordinatori, čija je uloga, u skladu s člankom 44. stavkom 1. i člankom 44. stavkom 3. točkama (b) i (d) navedene uredbe, nadzirati pravilnost provedbe operativnog plana i izvještavati izvršnog direktora ako upute koje je država članica domaćin izdala timovima nisu u skladu s operativnim planom, posebno u pogledu zaštite temeljnih prava.

101 Osim toga, na temelju članka 46. stavka 4. iste uredbe, izvršni direktor Frontexa suspendira ili prekida bilo koju aktivnost te agencije ako smatra da je došlo do kršenja temeljnih prava ili obveza međunarodne zaštite povezanih s dotičnom aktivnošću koja su po svojoj prirodi ozbiljna ili za koja je vjerojatno da će se nastaviti.

102 Usto, obveza doprinosa primjeni pravne stečevine Unije u području temeljnih prava na vanjskim granicama Unije, koja proizlazi iz odredaba navedenih i u prethodnoj točki i u točkama 93. do 95. ove presude, nalaže Frontexu da savjesno surađuje u svim upravnim istragama ili sudskim postupcima koji se odnose na navodne povrede tih temeljnih prava na vanjskim granicama Unije.

103 Kao treće, valja istaknuti da bi tužba zbog izvanugovorne odgovornosti na temelju članka 268. UFEU-a mogla biti jedino pravno sredstvo koje može u dovoljnoj mjeri jamčiti sudsku zaštitu pred sudom Unije protiv Frontexa.

104 S obzirom na posebnosti tužbe zbog izvanugovorne odgovornosti usmjerene protiv Unije zbog navodnih nezakonitosti koje je počinio Frontex, a koje se odnose na postupak odgurivanja u treću zemlju, u kojima osobe, poput žalitelja, tvrde da su bile žrtve, od tih se osoba ne može zahtijevati da podnesu pouzdane dokaze da je taj postupak proveden i da su one bile nazočne u tom trenutku.

105 Naime, kao što je to u biti također istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 52. svojeg mišljenja, ako se ne provede prilagodba tereta dokazivanja koji je na navedenim osobama, to bi moglo onemogućiti osobe koje su bile žrtve u postupku odgurivanja u podnošenju svake tužbe protiv Frontexa zbog navodno nezakonitih radnji koje je počinila ta agencija, čime bi joj se *de facto* dodijelio imunitet i tako ugrozila djelotvorna zaštita temeljnih prava žrtava koja su propisana, među ostalim, člancima 18., 19. i 47. Povelje.

106 Stoga, kada osobe tvrde da su bile žrtve u postupcima odgurivanja, puno poštovanje prava na djelotvoran pravni lijek, koje je zajamčeno člankom 47. Povelje, zahtijeva da je dovoljno da te osobe podnesu *prima facie* dokaz o provođenju tog postupka u kojem je sudjelovao Frontex i o svojoj nazočnosti tijekom tog postupka.

107 Taj je zaključak u skladu sa sudskom praksom ESLJP-a.

108 Naime, na temelju članka 52. stavka 3. Povelje, Sud kao minimalnu razinu zaštite mora uzeti u obzir prava zajamčena EKLJP-om koja odgovaraju onima iz Povelje (vidjeti u tom smislu presudu od 3. travnja 2025., Alchaster II, C-743/24, EU:C:2025:230, t. 24.). Na taj način, Sud mora osigurati da njegovo tumačenje članka 47. Povelje, čiji prvi i drugi stavak odgovaraju članku 6. stavku 1. i članku 13. EKLJP-a, pruža razinu zaštite koja ne krši onu zajamčenu tim odredbama EKLJP-a, kako ih tumači ESLJP (vidjeti u tom smislu presudu od 10. rujna 2024., KS i dr./Vijeće i dr., C-29/22 P i C-44/22 P, EU:C:2024:725, t. 77. i navedenu sudsku praksu).

109 Doista, ESLJP je u kontekstu kolektivnog protjerivanja migranata dosljedno presuđivao da, kada je izostanak identifikacije i individualiziranog postupanja državnih tijela u središtu tužiteljeve tužbe, potonji se može ograničiti na podnošenje *prima facie* dokaza u korist verzije činjenica koju ističe. U tu je svrhu dovoljno da tužitelj podnese detaljan, specifičan i podudaran prikaz događaja o kojima je riječ (vidjeti osobito presude ESLJP-a od 13. veljače 2020., N. D. i N. T. protiv Španjolske, CE:ECHR:2020:0213JUD000867515, t. 85.; ESLJP, 18. studenoga 2021., M. H. i dr. protiv Hrvatske, CE:ECHR:2021:1118JUD001567018, t. 268.; i ESLJP, 7. siječnja 2025., A. R. E protiv Grčke, CE:ECHR:2025:0107JUD001578321, t. 214.).

110 Iz toga slijedi da je Opći sud u točki 39. pobijanog rješenja počinio pogrešku koja se tiče prava time što je smatrao da valja ocijeniti je li žalitelj podnio pouzdane dokaze o svojoj nazočnosti i uključenosti u navodni incident od 28. i 29. travnja 2020., a ne razmotriti je li žalitelj podnio *prima facie* dokaz o toj nazočnosti i toj uključenosti.

111 Ta pogreška koja se tiče prava nužno je učinila nevaljanima ocjene Općeg suda u točkama 40. do 57. pobijanog rješenja u pogledu dokaza koje je podnio žalitelj jer je ta ocjena provedena s obzirom na previsok dokazni standard.

112 Iako je ta pogreška koja se tiče prava dovoljna za ukidanje pobijanog rješenja, ipak je na Sudu da, kako bi se zajamčilo potpuno poštovanje zahtjeva koji proizlaze iz članka 47. Povelje, na temelju utvrđenja Općeg suda, ocijeni je li žalitelj podnio *prima facie* dokaz o svojoj nazočnosti i uključenosti u navodni incident od 28. i 29. travnja 2020.

– *Postojanje* prima facie *dokaza*

113 U točki 37. pobijanog rješenja Opći sud istaknuo je da, kako bi dokazao svoju nazočnost i sudjelovanje u navodnom incidentu od 28. i 29. travnja 2020., žalitelj ističe, kao prvo, svoj vlastiti iskaz, kao drugo, članak Bellingcat i, kao treće, četiri fotografije koje su snimke zaslona u boji preuzete iz videozapisa iz tog članka.

114 Kako bi se utvrdilo mogu li se ti dokazi na koje se žalitelj poziva i koje je podnio smatrati dostatnim *prima facie* dokazima o njegovoj nazočnosti i uključenosti u navodni incident od 28. i 29. travnja 2020., najprije valja istaknuti, kao što je to pravilno naveo Opći sud u točkama 31. i 32. pobijanog rješenja, da je posljedica načela slobodnog izvođenja dokaza načelo slobodne ocjene dokaza. Na temelju potonjeg načela, jedini kriterij relevantan za ocjenu dokazne snage pravilno podnesenih dokaza jest njihova vjerodostojnost (presuda od 26. rujna 2018., Infineon Technologies/Komisija, C-99/17 P, EU:C:2018:773, t. 65. i navedena sudska praksa).

115 Kao prvo, kad je riječ o žaliteljevu pisanom iskazu, valja podsjetiti na to da ocjena njegove dokazne snage zahtijeva provjeru vjerodostojnosti tog iskaza i vjerojatnost informacija koje su u njemu sadržane, uzimajući u obzir, među ostalim, okolnosti sastavljanja navedenog iskaza i njegove adresate, te razmotriti doima li se ono sadržajno smislenim i pouzdanim (vidjeti po analogiji rješenje od 12. lipnja 2019., OY/Komisija, C-816/18 P, EU:C:2019:486, t. 4. (t. 6. stajališta nezavisnog odvjetnika P. Pikamäea)).

116 Konkretno, ne može se smatrati da iskaz žalitelja ima slabu dokaznu vrijednost, a da se ne uzmu u obzir svi dokazi podneseni u određenom slučaju.

117 Iz toga slijedi da je Opći sud u točkama 33. i 40. pobijanog rješenja počinio pogrešku koja se tiče prava time što je smatrao da, kao opće pravilo, iskaz samog žalitelja ima tek slabu dokaznu vrijednost.

118 Kao što to proizlazi iz utvrđenja u točkama 36. i 37. tog rješenja, žalitelj je u svojem pisanom iskazu priloženom tužbi kojom se pokreće postupak pred Općim sudom dao detaljan i dosljedan opis svojeg prelaska na otok Samos, potvrđujući također da je to bilo u travnju 2020., i opis postupka odgurivanja u kojem je, kako tvrdi, bio žrtva nakon što je stigao na taj otok.

119 Doista, na temelju tih utvrđenja Opći sud trebao je zaključiti da je žaliteljev pisani iskaz bio dovoljno detaljan, specifičan i podudaran kako bi predstavljao *prima facie* dokaz o činjenici da je žalitelj stvarno bio žrtva u postupku odgurivanja s otoka Samosa u travnju 2020.

120 Na temelju ocjene Općeg suda iz točke 41. pobijanog rješenja, prema kojoj taj iskaz sadržava više izjava koje nisu dovoljno precizne u pogledu bitnih činjeničnih elemenata, ne može se zaključiti da navedeni iskaz ne predstavlja takav *prima facie* dokaz.

121 U tom pogledu, iz točke 41. pobijanog rješenja proizlazi da je Općі sud, kako bi utemeljio tu ocjenu naveo, s jedne strane, da je žalitelj u odgovoru na pitanje sjeća li se datuma na koji je započeo svoje putovanje u Europu izjavio da se zapravo ne sjeća tog datuma, nego da misli da je to bilo u travnju i, s druge strane, da je izjavio da je bio dio skupine od 22 osobe tijekom navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020., ali da u svojem iskazu nije identificirao nijednu od tih drugih osoba i da nije podnio nikakav iskaz koji bi dale navedene osobe.

122 Međutim, sama činjenica da se osoba koja tvrdi da je bila žrtva u postupku odgurivanja ne sjeća točnog datuma na koji je započela svoje putovanje u Europu i da ne može precizno identificirati druge žrtve u tom postupku odgurivanja, odnosno podnijeti njihov iskaz, očito nije dovoljna da bi se isključila dokazna vrijednost iskaza te osobe u svrhu utvrđivanja predstavlja li ono *prima facie* dokaz.

123 Naime, kao što to proizlazi iz točaka 109. i 115. ove presude, ta dokazna vrijednost ovisi samo o detaljnoj, specifičnoj i podudarnoj prirodi navoda iz tog iskaza i vjerodostojnosti informacije koja je u njemu sadržana.

124 Kao drugo, kad je riječ o članku Bellingcat, valja istaknuti da se u njemu navodi, kao što to proizlazi iz utvrđenja u točkama 50. i 53. do 55. pobijanog rješenja, dolazak skupine osoba na otok Samos morskim putem 28. travnja 2020., postupak odgurivanja tih osoba koji su provela grčka tijela na način da su ih ukrcala na improvizirani brod bez pogona i da ih je sutradan na otvorenom moru prihvatila turska obalna straža. Stoga je sadržaj tog članka u skladu sa žaliteljevim iskazom.

125 To utvrđenje nije dovedeno u pitanje ocjenama Općeg suda iz točke 55. pobijanog rješenja, prema kojima, u biti, s jedne strane, podaci navedeni u tom članku o datumu i mjestu u njemu opisanih činjenica nisu dovoljno precizni i, s druge strane, nisu se mogli provjeriti izvori na kojima se temelje utvrđenja autora navedenog članka. Naime, iako se na temelju tih ocjena može utvrditi da se članak Bellingcat ne može smatrati pouzdanim dokazom navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020., njima se tom članku ne može oduzeti svaka dokazna snaga i stoga spriječiti da se smatra da se njime potkrepljuje *prima facie* dokaz žaliteljeva pisanog iskaza.

126 Kao treće, kad je riječ o četiri fotografije iz članka Bellingcat, Općі je sud u točki 48. pobijanog rješenja smatrao da se žalitelja na njima ne može lako ni identificirati, ni jasno prepoznati i da se stoga na temelju tih fotografija ne može dokazati da je osoba prikazana na njima ista kao ona osoba koja se nalazi na fotografiji u žaliteljevoj putovnici. Međutim, čak i pod pretpostavkom da je to slučaj, valja utvrditi da te ocjene Općeg suda ne utječu na činjenicu da žaliteljev pisani iskaz, kojim se detaljno, specifično i podudarno opisuje postupak odgurivanja u kojem je, kako tvrdi, bio žrtva u travnju 2020. kada je stigao na otok Samos i što je potkrijepljeno člankom Bellingcat, predstavlja *prima facie* dokaz u smislu točke 106. ove presude.

127 Osim toga, *prima facie* dokaz koji je žalitelj podnio u pogledu svoje nazočnosti i uključenosti u navodni incident od 28. i 29. travnja 2020. nije doveden u pitanje Frontexovom argumentacijom, navedenom u točki 38. pobijanog rješenja, u skladu s kojom Frontex nije bio obaviješten o nikakvom incidentu i nije primio nikakvu informaciju u vezi s tim navodnim incidentom. Naime, uzimajući u obzir njegovu obvezu jamčenja poštovanja temeljnih prava i informacije kojima je u vezi s tim incidentom trebao raspolagati, osobito u kontekstu brze intervencije na granicama u Egejskom moru i zajedničke operacije „Posejdon”, ta se agencija ne može bez detaljnijih pojašnjenja pozivati na to da nije imala saznanja o tom navodnom incidentu.

128 Stoga, uzimajući u obzir činjenicu da žalitelj ne mora podnijeti pouzdan dokaz, nego *prima facie* dokaz o svojoj nazočnosti i uključenosti u navodni incident od 28. i 29. travnja 2020., valja utvrditi da su dokazi na koje se poziva i koje je on podnio, a koji čine skup podudarnih dokaza, bili dovoljni za takav *prima facie* dokaz.

– *Obveza Općeg suda da poduzme daljnje korake u postupku i istraži predmet*

129 Iz utvrđenja u točkama 110. i 128. ove presude proizlazi da je Opći sud u točkama 13., 14., 61. i 62. pobijanog rješenja počinio pogrešku koja se tiče prava time što je utvrdio da, s obzirom na to da žalitelj nije dokazao da je njegova šteta stvarna, njegovu tužbu treba, na temelju članka 126. Poslovnika Općeg suda, odbiti kao očito pravno neosnovanu, a da pritom nije potrebno poduzeti daljnje korake u postupku.

130 S jedne strane, neovisno o dokaznoj vrijednosti dokaza koje je podnio žalitelj, Opći sud počinio je pogrešku koja se tiče prava time što je presudio da to što žalitelj nije dokazao da je njegova šteta stvarna opravdava odbijanje njegove tužbe zbog izvanugovorne odgovornosti kao očito pravno neosnovane na temelju tog članka 126.

131 S druge strane, uzimajući u obzir, kao prvo, posebnosti spora navedenih u točkama 88. do 103. ove presude i, kao drugo, činjenicu da je žalitelj podnio *prima facie* dokaz o postojanju postupka odgurivanja u kojem tvrdi da je bio žrtva i to podnošenjem pisanog iskaza i članka Bellingcat, Opći sud počinio je pogrešku koja se tiče prava time što nije poduzeo daljnje korake u postupku kako bi istražio predmet koji je pred njim u tijeku prije donošenja odluke.

132 Kada tužitelj podnese *prima facie* dokaz o činjenici da je bio žrtva u postupku odgurivanja i prigovara Frontexu da je sudjelovao u tom postupku odgurivanja, na Općem je sudu da poduzme daljnje korake u postupku i istraži predmet koji se pred njim vodi kako bi, na temelju svih podataka kojima raspolaže, ocijenio istinitost te činjenice. Ako Opći sud zaključi da taj *prima facie* dokaz nije pobijen tijekom saslušanja tužitelja ili dokazima i argumentima koje su druge stranke u tom predmetu iznijele u svojim pismenima ili drugim eventualnim dokazima prikupljenima u okviru istraživanja predmeta, treba predmnijevati da je ta činjenica dokazana.

133 Konkretno, s obzirom na informacije kojima je Frontex morao raspolagati u svrhu izvršavanja svojih zadaća i nadležnosti, kao i s obzirom na njegovu obvezu da zajamči poštovanje temeljnih prava prilikom brze intervencije na granicama u Egejskom moru i zajedničke operacije „Posejdon”, Opći je sud u ovom slučaju bio dužan poduzeti mjere upravljanja postupkom ili mjere izvođenja dokaza kako bi od te agencije dobio sve relevantne informacije koje je ona posjedovala radi razjašnjenja okolnosti navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020. Takvo je izvođenje dokaza bilo nužno kako bi Opći sud, uzimajući u obzir prilagodbu tereta dokazivanja na koju žalitelj ima pravo s obzirom na razmatranja iznesena u točki 106. ove presude, bio u dovoljnoj mjeri informiran za ocjenu osnovanosti žaliteljeve tužbe i zajamčiti djelotvornu sudsku zaštitu njegovih prava.

134 U tom pogledu valja istaknuti da je tijekom postupka pred Općim sudom žalitelj podnio više zahtjeva za donošenje takvih mjera.

135 Kao prvo, žalitelj je 10. ožujka 2022. zatražio od Općeg suda da na temelju mjera upravljanja postupkom ili mjera izvođenja dokaza naloži Frontexu da mu omogući pristup sljedećim dokumentima.

136 Najprije je zatražio pristup glavnim dijelovima operativnog plana, svim njegovim prilozima i priručniku za operativni plan u pogledu brze intervencije na granicama u Egejskom moru tijekom 2020.

137 Nadalje, zatražio je dostavu cjelokupne prepiske, uključujući, ali ne isključivo, dopise, poruke elektroničke pošte i sve njima priložene dokumente, druge dokumente, uključujući, ali ne ograničavajući se na ocjene, opise, brifinge, bilješke, izvješća i analize, komunikaciju između druge stranke u postupku i grčkih tijela prilikom pripreme za brzu intervenciju na granicama u Egejskom moru tijekom 2020., uključujući sve razmijenjene dokumente koji sadržavaju opis situacije i ciljeva predmetne operacije, u smislu članka 39. Uredbe 2019/1896.

138 Naposljetku, zahtijevao je podnošenje cjelokupne prepiske, uključujući, ali ne ograničavajući se na poruke elektroničke pošte, poruke, bilješke i dopise, kao i sve priložene dokumente između, s jedne strane, izvršnog direktora Frontexa i, s druge strane, grčkog Ministarstva za migracije, Frontexova Ureda za temeljna prava i bilo koje druge osobe, u pogledu dokumentiranih operacija prisilnog udaljenja ili vraćanja izvršenih 18. i 19. travnja 2020., odnosno deset dana prije navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020.

139 Kao drugo, žalitelj je u svojem zahtjevu od 10. ožujka 2022. od Općeg suda također zatražio da održi raspravu kako bi mogao dati usmeni iskaz o prisilnom udaljenju ili vraćanju koje se dogodilo u Egejskom moru, a kojeg je, kako tvrdi, on bio žrtva, i o neimovinskoj šteti koju je u tom pogledu pretrpio.

140 Kao treće, žalitelj je 29. travnja 2022. pozvao Opći sud da na temelju mjere upravljanja postupkom Frontexu naloži da podnese cjelokupno OLAF-ovo izvješće, uključujući njegove priloge.

141 Kao četvrto, žalitelj je 18. svibnja 2022. zatražio od Općeg suda da na temelju mjere upravljanja postupkom naloži Frontexu da podnese izvješća JORA o incidentima do kojih je došlo 28. i 29. travnja 2020.

142 Usto, za svaki od svojih zahtjeva za određivanje mjera upravljanja postupkom ili izvođenja dokaza žalitelj je podnio minimum elemenata koji se zahtijeva za potvrdu korisnosti tih mjera za potrebe postupka, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 83. ove presude.

143 Naime, kad je riječ o zahtjevu za podnošenje cjelokupnog OLAF-ovog izvješća, žalitelj je istaknuo da je u tom izvješću, koje još nije bilo objavljeno u trenutku podnošenja njegove tužbe Općem sudu, među ostalim, bio dokumentiran postupak prisilnog udaljenja ili vraćanja koji se dogodio u Egejskom moru 28. i 29. travnja 2020. Usto, žalitelj je naveo da to izvješće potvrđuje njegove tvrdnje pred Općim sudom prema kojima je, s jedne strane, upravni odbor Frontexa bio obaviješten o sudjelovanju sredstava i službenika te agencije u nezakonitim postupcima prisilnog udaljenja ili vraćanja i, s druge strane, informacije i dokazi u vezi s tim nezakonitim radnjama i propustima bili su prikriveni i iskrivljeni, što je, među ostalim, onemogućilo Frontex da izvršava svoje ovlasti u skladu s člankom 46. stavcima 4. i 5. Uredbe 2019/1896. Osim toga, žalitelj je naveo da se na temelju navedenog izvješća može utvrditi da neobavještavanje o postupku prisilnog udaljenja ili vraćanja od 28. i 29. travnja 2020. nije posljedica toga što taj postupak nije bio otkriven visoko opremljenim Frontexovim zrakoplovom za nadzor prilikom preleta područja na kojem su udaljenosti za prelazak mora vrlo kratke, nego je posljedica organizacijske kulture u Frontexu prema kojoj valja „zatvoriti oči” pred povredama temeljnih prava migranata.

144 U prilog svojem zahtjevu da se podnesu izvješća JORA žalitelj je tvrdio da je, nakon istrage koju je provela skupina istraživačkih novinara i koja je objavljena 28. travnja 2022., uspio pribaviti dokaze kojima se dokazuje da su se tri zasebne operacije odvijale 28. i 29. travnja 2020. u području obuhvaćenom Frontexovim operacijama i da su sve te operacije uvrštene u bazu podataka aplikacije za izvješćivanje o zajedničkim operacijama (*Joint Operations Reporting Application*), koja je smještena na Frontexovu poslužitelju, kao operacije „sprečavanja polazaka”.

145 Kad je riječ o zahtjevima za podnošenje dokumenata od 10. ožujka 2022., žalitelj je u biti smatrao da su oni nužni kako bi Opći sud mogao utvrditi jesu li radnje i propusti koji se stavljaju na teret Frontexu mogli dovesti do nastanka njegove izvanugovorne odgovornosti, kao što je to naveo u svojoj tužbi u prvostupanjskom postupku.

146 Uzimajući u obzir žaliteljeve zahtjeve za donošenje mjera upravljanja postupkom i izvođenje dokaza, kao i elemente koje je podnio kako bi potkrijepio korisnost tih mjera, valja podsjetiti na to da iako je na Općem sudu da, s obzirom na članak 90. stavak 1., članak 92. stavak 1. i članak 106. svojeg Poslovnika, odluči o korisnosti takvih mjera za rješavanje spora koji se pred njim vodi, ipak je na Sudu da provjeri je li Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava kada je odbio te zahtjeve (vidjeti u tom smislu presudu od 28. srpnja 2011., Diputación Foral de Vizcaya i dr./Komisija, C-474/09 P do C-476/09 P, EU:C:2011:522, t. 93. i navedenu sudsku praksu).

147 Konkretno, kao što to proizlazi iz točaka 80. i 84. ove presude, na Sudu je da, u okviru žalbe kojom se dovodi u pitanje to kako je Opći sud primijenio pravila o teretu dokazivanja i izvođenju dokaza, provjeri je li on tu ovlast izvršio uz potpuno poštovanje zahtjeva koji proizlaze iz članka 47. Povelje.

148 Doista, budući da je žalitelj podnio *prima facie* dokaz o tome da je bio žrtva u postupku odgurivanja te uzimajući u obzir to da Frontex nije dobrovoljno surađivao, valja smatrati da je žalitelj obuhvaćen iznimnim slučajevima na koje se odnosi sudska praksa navedena u točkama 81. i 82. ove presude koji opravdavaju to da Opći sud donese mjere upravljanja postupkom i mjere izvođenja dokaza, kako ih je predložio žalitelj, kako bi zatražio dokaze koji su u posjedu Frontexa i koji su povezani s tim postupkom odgurivanja.

149 U tom pogledu valja osobito naglasiti da se u OLAF-ovu izvješću koje je djelomično otkriveno u različitim medijima i koje je priloženo žaliteljevoj žalbi izričito upućuje, u točki 2.2.1. podtočki (c), na postupke kolektivnog protjerivanja do kojih je došlo 28. i 29. travnja 2020., i u kojima je žalitelj, kako tvrdi, bio žrtva, te se navodi da su dva tijela Frontexa (*risk analysis unit* ili „RAU” i *vulnerability assessment unit* ili „VAU”) potvrdila vjerodostojnost određenih „*open source*” izvješća, među kojima je i članak Bellingcat, koji se odnose upravo na te činjenice.

150 Stoga Opći sud nije mogao, a da pritom ne počini pogrešku koja se tiče prava, odbiti žaliteljeve zahtjeve za donošenje mjera upravljanja postupkom ili izvođenja dokaza zbog razloga navedenih u točki 60. pobijanog rješenja, odnosno zbog toga jer Opći sud nije dužan donijeti dodatnu mjeru izvođenja dokaza o spornim činjenicama, čak i ako je po završetku svoje analize došao do zaključka da nijedan od dokaza iz spisa nije bio pouzdano dokazan.

151 Usto, kad je riječ o žaliteljevu zahtjevu da se održi rasprava kako bi mogao dati usmeni iskaz pred Općim sudom, potonji je u točki 58. pobijanog rješenja počinio pogrešku koja se tiče prava time što je odbio taj zahtjev uz obrazloženje da, uzimajući u obzir zaključak prema kojem dokazi koje je podnio žalitelj očito ne mogu dokazati činjenice koje su prouzročile navodnu štetu i činjenicu

da, općenito, žaliteljev iskaz ima slabu dokaznu vrijednost, saslušanje žalitelja ne bi potonjem omogućilo da se oslobodi tereta dokazivanja činjenica na kojima se temelji navodna šteta, tim više što je već podnio svoj pisani iskaz.

152 Naime, kao što je to istaknuto u točkama 116. i 117. ove presude, Opći sud ne može *a priori* smatrati da iskaz sâmog žalitelja u pravilu ima tek slabu dokaznu vrijednost. Usto, zbog razloga navedenih u točkama 113. do 128. ove presude, žaliteljev pisani iskaz, potkrijepljen člankom Bellingcat, koji tako čini skup podudarnih dokaza, predstavlja *prima facie* dokaz da je bio žrtva navodnog incidenta od 28. i 29. travnja 2020., tako da je njegovo saslušanje moglo omogućiti Općem sudu da dobije pojašnjenja o činjenicama iznesenima u žaliteljevu pisanom iskazu i da u potpunosti ocijeni vjerodostojnost tog iskaza.

153 S obzirom na sva prethodna razmatranja, valja prihvatiti jedini žalbeni razlog i stoga ukinuti pobijano rješenje.

Vraćanje predmeta Općem sudu na odlučivanje

154 U skladu s člankom 61. prvim stavkom Statuta Suda Europske unije, taj sud, u slučaju ukidanja odluke Općeg suda, može sam konačno odlučiti o sporu ako stanje postupka to dopušta.

155 To nije slučaj u ovom predmetu. Naime, budući da Opći sud nije odgovarajuće istražio spor kako bi utvrdio jesu li ispunjene pretpostavke za izvanugovornu odgovornost Frontexa, stanje postupka ne dopušta odlučivanje o sporu. Stoga je potrebno vratiti predmet Općem sudu na odlučivanje o meritumu žaliteljeve tužbe.

Troškovi

156 Budući da se predmet vraća Općem sudu na ponovno odlučivanje, o troškovima će se odlučiti naknadno.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) proglašava i presuđuje:

1. **Ukida se rješenje Općeg suda Europske unije od 13. prosinca 2023., Hamoudi/Frontex (T-136/22, EU:T:2023:821).**

2. **Predmet se vraća Općem sudu Europske unije na ponovno odlučivanje.**

3. **O troškovima će se odlučiti naknadno.**

Potpisi